Cofinanțat prin programul Erasmus+ al Uniunii Europene

CENTRUL ȘCOLAR PENTRU EDUCAȚIE INCLUZIVĂ
"Paul Popescu Neveanu"
Timișoara, str. Titu Maiorescu 2-6
Tel./Fax: +40256224663, e-mail p_neveanu@yahoo.com
Web site: ppneveanutm.ro

RĂDULESCU CARMEN
IVĂNESCU GABRIELA
MARCU GRAȚIELA

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR SECOLULUI XXI (MODELUL 4C) PRIN ACTIVITĂȚI OUTDOOR

-GHID METODOLOGIC PENTRU PROFESORII CARE LUCREAZĂ CU ELEVI CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE-

ISBN 978-973-0-44524-4

TIMIȘOARA, 2026

RĂDULESCU CARMEN
IVĂNESCU GABRIELA
MARCU GRAȚIELA

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR SECOLULUI XXI (4C) PRIN ACTIVITĂȚI OUTDOOR

-GHID METODOLOGIC PENTRU PROFESORII CARE LUCREAZĂ CU ELEVI CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE-

TIMIȘOARA, 2026

CENTRUL ȘCOLAR PENTRU EDUCAȚIE INCLUZIVĂ
"Paul Popescu Neveanu"
Timișoara, str. Titu Maiorescu 2-6
Tel./Fax: +40256224663, e-mail p_neveanu@yahoo.com
Web site: ppneveanutm.ro

DENUMIRE CURS:

THE 4CS OUTDOORS:

ENHANCING CREATIVITY, CRITICAL THINKING,

COMMUNICATION AND COLLABORATION IN THE NATURE

***PERIOADA: 06-10 APRILIE* 2026**

***LOCAȚIE:* DUBROVNIK, CROAȚIA**

ACREDITARE ERASMUS+ KA1

-PROIECTE DE MOBILITATE-

NR. 2022-1-RO01-KA120-SCH-000111510

DOMENIUL: EDUCAŢIE ŞCOLARĂ

DURATA PROIECTULUI: 15 LUNI (01.06.2025 – 31.08.2026)

NUMĂRUL DE IDENTIFICARE AL CONTRACTULUI:

2025-1-RO01-KA121-SCH-000325857

Conţinutul prezentului material reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor, iar Agenţia Naţională şi Comisia Europeană nu sunt responsabile pentru modul în care va fi folosit conţinutul informaţiei.

CUPRINS

1. Introducere. Obiectivele și descrierea cursului 7
2. Realități și provocări în educație 11
2.1. Realitățile educației actuale 11
a) Diversitatea tot mai mare a nevoilor educaționale 11
b) Accentul pe dezvoltarea competențelor 11
c) Rolul tehnologiei 12
d) Importanța stării de bine 12
2.2. Principalele provocări 12
a) Incluziunea autentică 12
b) Motivația pentru învățare 12
c) Dezvoltarea competențelor socio-emoționale 12
d) Formarea continuă a profesorilor 13
2.3. Educația outdoor – răspuns la provocările actuale 13
2.4. Direcții de dezvoltare 13
2.5. Care este acel „ceva" care face ca un profesor bun să fie grozav? 14
a) Modelul motivațional ARCS al lui John Keller (1987) 14
b) Aplicarea modelului ARCS în activitățile outdoor 16
3. Cele patru competențe esențiale ale educației moderne 18
3.1. Realitățile educației secolului XXI și importanța dezvoltării competențelor 4C 18
3.2. Competențele secolului XXI și modelul celor 4C 18
3.3. De la competențe tehnice la competențe transversale 19
3.4. De ce sunt cei 4C atât de importanți? 19
3.5. Implicații pentru educația specială și educația outdoor 20
4. Creativitatea 21
4.1. Dimensiunile creativității 21
4.2. Creativitatea poate fi învățată 21
4.3. Evaluarea creativității 22
4.4. Cum poate școala să stimuleze creativitatea? 23
4.5. Implicații pentru educația specială 24
4.6. Creativitatea în activitățile outdoor 24
4.7. Exemple de activități 25
5. Comunicarea 26

5.1. Dimensiunile comunicării 26
a) Comunicarea lingvistică 26
b) Comunicarea pragmatică 26
c) Comunicarea socială 27
d) Comunicarea nonverbală 27
5.2. Comunicarea și celelalte competențe ale modelului 4C 28
5.3. Componentele comunicării 28
a) Exprimarea mesajului 28
b) Ascultarea activă 29
c) Comunicarea nonverbală 29
d) Adaptarea comunicării la context 29
e) Interacțiunea socială 30
f) Feedback-ul 30
5.4. Cum se dezvoltă comunicarea? 31
5.5. Comunicarea în educația specială 31
5.6. Comunicarea în activitățile outdoor 31
5.7. Exemple de activități 32
6. Colaborarea 34
6.1. Dimensiunile colaborării 34
a) Cunoștințe (Knowledge) 34
b) Comportamente (Behavior) 34
c) Atitudini (Attitudes) 35
d) Colaborarea și celelalte competențe ale modelului 4C 35
6.2. Componentele colaborării 35
a) Stabilirea unui scop comun 35
b) Comunicarea și schimbul de informații 36
c) Coordonarea activităților 36
d) Participarea activă și asumarea responsabilității 37
e) Respectul reciproc și sprijinul colegial 37
f) Luarea deciziilor și negocierea 38
g) Rezolvarea conflictelor 38
h) Reflecția asupra colaborării 38
6.3. Evaluarea colaborării 39

6.4. Cum poate școala să dezvolte colaborarea? 39
6.5. Colaborarea în educația specială 40
6.6. Colaborarea în activitățile outdoor 40
6.7. Exemple de activități 41
7. Gândirea critică 43
7.1. Ce este gândirea critică? 43
7.2. Gândirea critică și creativitatea 43
7.3. Componentele gândirii critice 44
a) Interpretarea (Interpretation) 44
b) Analiza (Analysis) 45
c) Inferența (Inference) 46
d) Evaluarea (Evaluation) 47
e) Explicarea (Explanation) 48
f) Autoreglarea (Self-regulation) 49
g) Cum se dezvoltă cele șase componente într-o activitate outdoor? 50
7.4. Implicații metodologice pentru educația specială 50
7.5. Gândirea critică și depășirea prejudecăților cognitive 50
7.6. Evaluarea gândirii critice 51
7.7. Cum poate școala să dezvolte gândirea critică? 51
7.8. Gândirea critică în educația specială 52
7.9. Rolul educației outdoor 52
7.10. Exemple de activități: 52
8. Adaptări metodologice 54
8.1. Adaptarea sarcinilor 54
8.2. Adaptarea comunicării 54
8.3. Adaptarea mediului 54
8.4. Adaptarea evaluării 54
8.5. Recomandări metodologice pentru profesorii din învățământul special 55
9. Concluzii 56
10. Bibliografie 56
11. ANEXE 60

1. Introducere. Obiectivele și descrierea cursului

Educația outdoor reprezintă o modalitate valoroasă de învățare experiențială, care oferă elevilor cu cerințe educaționale speciale oportunități autentice de explorare, participare activă și dezvoltare personală. Spre deosebire de mediul tradițional al clasei, spațiul natural pune elevul în contact direct cu realitatea, transformând învățarea într-o experiență concretă, semnificativă și motivantă. Prin contactul nemijlocit cu natura, elevii au posibilitatea de a observa, investiga, experimenta și descoperi, folosind toate canalele senzoriale și implicându-se activ în propriul proces de învățare.

Mediul natural stimulează curiozitatea, reduce stresul și anxietatea asociate mediului școlar formal și creează un climat favorabil dezvoltării încrederii în sine și a motivației pentru învățare. În aer liber, barierele impuse de spațiul clasei sunt diminuate, iar activitățile pot fi adaptate cu ușurință nivelului de dezvoltare, ritmului de lucru și stilului de învățare al fiecărui elev. Diversitatea stimulilor naturali – culori, sunete, mirosuri, texturi și fenomene specifice mediului – facilitează implicarea activă și dezvoltarea percepției senzoriale, aspect deosebit de important pentru elevii cu dizabilități intelectuale, tulburări din spectrul autist, deficiențe senzoriale sau dificultăți de învățare.

În educația specială, activitățile outdoor contribuie la dezvoltarea echilibrată a competențelor cognitive, sociale, emoționale și funcționale, oferind contexte reale în care elevii pot exersa ceea ce învață. Sarcinile practice desfășurate în natură facilitează înțelegerea relațiilor cauză–efect, dezvoltarea atenției și a memoriei, rezolvarea de probleme, luarea deciziilor și transferul cunoștințelor în situații de viață. În același timp, activitățile realizate în grup favorizează comunicarea, cooperarea, respectarea regulilor și asumarea responsabilităților, contribuind la dezvoltarea autonomiei și a competențelor sociale.

Educația outdoor are și o importantă dimensiune terapeutică. Numeroase studii evidențiază efectele benefice ale contactului cu natura asupra stării de bine, autoreglării emoționale și reducerii comportamentelor problematice. Activitățile desfășurate în spații naturale stimulează relaxarea, reduc nivelul de stres și cresc capacitatea de concentrare, oferind elevilor oportunități de autoreglare și de gestionare a emoțiilor într-un mediu mai puțin restrictiv decât sala de clasă. Pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, aceste experiențe pot contribui la creșterea încrederii în propriile capacități și la dezvoltarea unei imagini de sine pozitive.

În acest context, educația outdoor oferă cadrul optim pentru dezvoltarea competențelor secolului XXI, cunoscute sub denumirea de **4C**: **creativitatea, gândirea critică, comunicarea și colaborarea**. Aceste competențe nu sunt abordate separat, ci se dezvoltă integrat, prin activități autentice și relevante pentru viața de zi cu zi.

Creativitatea este stimulată prin explorarea mediului natural, utilizarea materialelor din natură, rezolvarea unor provocări deschise și găsirea unor soluții originale pentru situații concrete. Elevii sunt încurajați să experimenteze, să imagineze și să creeze, fără teama de a greși, într-un mediu care valorizează procesul de învățare la fel de mult ca rezultatul final.

Gândirea critică se dezvoltă prin observarea fenomenelor naturale, formularea de întrebări, realizarea de investigații, compararea informațiilor și argumentarea concluziilor. Situațiile autentice întâlnite în activitățile outdoor îi determină pe elevi să analizeze, să interpreteze și să ia decizii bazate pe dovezi, dezvoltându-și astfel capacitatea de rezolvare a problemelor și de reflecție asupra propriului proces de învățare.

Comunicarea este exersată permanent prin descrierea observațiilor, formularea de ipoteze, exprimarea emoțiilor și colaborarea cu ceilalți participanți. Activitățile outdoor oferă numeroase oportunități pentru dezvoltarea limbajului verbal și nonverbal, a ascultării active și a utilizării unor modalități alternative de comunicare, adaptate nevoilor elevilor cu cerințe educaționale speciale.

Colaborarea se construiește în mod firesc prin activități care presupun atingerea unui scop comun, distribuirea rolurilor, luarea deciziilor și asumarea responsabilităților. În cadrul proiectelor desfășurate în natură, fiecare elev poate contribui în funcție de propriile resurse și abilități, experimentând sentimentul apartenenței la grup și al succesului împărtășit. Astfel, colaborarea devine un mijloc de dezvoltare a competențelor sociale, a empatiei și a respectului față de diversitate.

În educația specială, dezvoltarea competențelor 4C prin activități outdoor presupune proiectarea unor experiențe accesibile, diferențiate și flexibile, care valorifică potențialul fiecărui elev. Profesorul are rolul de facilitator al învățării, adaptând obiectivele, metodele, materialele și nivelul de sprijin în funcție de particularitățile individuale și de nivelul de funcționare al elevilor. Accentul se mută de la transmiterea informațiilor la construirea de experiențe de învățare autentice, în care elevii învață prin explorare, cooperare și reflecție.

Astfel, educația outdoor devine mai mult decât o alternativă la activitățile desfășurate în sala de clasă. Ea reprezintă un demers educațional incluziv, centrat pe elev, care valorifică

resursele mediului natural pentru a sprijini dezvoltarea armonioasă a competențelor necesare unei participări active și responsabile în societatea contemporană. În acest sens, integrarea creativității, gândirii critice, comunicării și colaborării în activitățile outdoor contribuie la formarea unor elevi mai autonomi, mai încrezători în propriile capacități și mai bine pregătiți pentru provocările vieții cotidiene și ale viitorului.

Principiile care stau la baza acestor activități sunt:

- participarea tuturor elevilor, indiferent de nivelul de funcționare;
- adaptarea sarcinilor și materialelor;
- învățarea prin experiență directă;
- utilizarea comunicării multimodale (verbală, gestuală, vizuală, augmentativă și alternativă);
- valorizarea progresului individual.

Descrierea cursului

Cursul **„The 4Cs Outdoors: Enhancing Creativity, Critical Thinking, Communication and Collaboration in Nature"** este un program de formare Erasmus+ destinat cadrelor didactice și altor profesioniști din educație, care urmărește dezvoltarea competențelor secolului XXI prin valorificarea mediului natural ca spațiu educațional. Programul promovează utilizarea educației outdoor ca metodă de stimulare a creativității, a gândirii critice, a comunicării și a colaborării, prin activități experiențiale, proiecte de echipă, storytelling colaborativ și exerciții de mindfulness. Participanții explorează modalități practice de integrare a naturii în procesul didactic și dobândesc strategii care pot fi transferate cu ușurință în activitatea desfășurată la clasă.

Obiectivele cursului

La finalul cursului, în calitate de participanți, suntem capabili să:

1. **Dezvoltăm creativitatea** prin proiectarea și implementarea unor activități educaționale bazate pe explorarea mediului natural.
2. **Consolidăm gândirea critică** prin utilizarea provocărilor și situațiilor autentice întâlnite în activitățile outdoor.
3. **Îmbunătățim abilitățile de comunicare** prin activități de storytelling colaborativ și exerciții de exprimare și ascultare activă.
4. **Promovăm colaborarea și munca în echipă** prin proiecte și jocuri cooperative desfășurate în natură.

5. **Dezvoltăm capacitatea de analiză și de luare a deciziilor**, încurajând un mod de gândire clar, structurat și reflexiv.
6. **Aplicăm tehnici de mindfulness**, precum exercițiul „Breathing Anchor" (Ancora respirației), pentru îmbunătățirea atenției, concentrării și stării de bine în procesul de învățare.

2. Realități și provocări în educație

Educația contemporană se află într-un proces continuu de transformare, determinat de schimbările sociale, tehnologice, economice și culturale. Școala nu mai are doar rolul de a transmite cunoștințe, ci și responsabilitatea de a forma competențe care să permită adaptarea la o societate dinamică și incluzivă. În acest context, educația specială ocupă un loc esențial, promovând accesul echitabil la învățare și participarea activă a tuturor elevilor, indiferent de particularitățile lor de dezvoltare.

În același timp, educația outdoor câștigă tot mai mult teren ca strategie educațională inovatoare, oferind contexte autentice de învățare și contribuind la dezvoltarea competențelor secolului XXI. Integrarea acesteia în activitatea didactică răspunde multor provocări actuale și facilitează incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES).

2.1. Realitățile educației actuale

a) Diversitatea tot mai mare a nevoilor educaționale

Clasele sunt din ce în ce mai eterogene, reunind elevi cu niveluri diferite de dezvoltare, stiluri variate de învățare și nevoi educaționale complexe. Profesorii sunt chemați să personalizeze demersul didactic și să creeze contexte de învățare accesibile tuturor.

În educația specială, această diversitate presupune:

- adaptarea curriculumului;
- utilizarea strategiilor diferențiate;
- colaborarea interdisciplinară;
- evaluarea centrată pe progresul individual.

b) Accentul pe dezvoltarea competențelor

Educația actuală urmărește formarea unor competențe transferabile, precum:

- creativitatea;
- comunicarea;
- colaborarea;
- gândirea critică;
- autonomia;
- rezolvarea de probleme;
- competențele socio-emoționale.

Pentru elevii cu CES, aceste competențe sunt strâns legate de dezvoltarea independenței și a participării active în comunitate.

c) Rolul tehnologiei

Digitalizarea a schimbat profund modul de predare și învățare. Tehnologia facilitează accesul la informație și oferă instrumente de sprijin, inclusiv tehnologii asistive pentru elevii cu dizabilități. Totuși, utilizarea excesivă a mediilor digitale poate reduce experiențele directe și interacțiunile sociale, ceea ce impune un echilibru între învățarea virtuală și cea experiențială.

d) Importanța stării de bine

Cercetările recente evidențiază legătura dintre starea de bine și performanța școlară. Climatul educațional, relațiile pozitive, sentimentul de apartenență și siguranța emoțională influențează motivația și implicarea elevilor. În cazul elevilor cu CES, un mediu predictibil, empatic și suportiv este esențial pentru dezvoltarea încrederii în sine și a disponibilității pentru învățare.

2.2. Principalele provocări

a) Incluziunea autentică

Deși cadrul legislativ promovează educația incluzivă, implementarea acesteia întâmpină dificultăți precum:

- resurse materiale limitate;
- lipsa personalului specializat;
- formarea insuficientă a cadrelor didactice;
- bariere atitudinale și stereotipuri.

Incluziunea presupune mai mult decât integrarea fizică a elevului în clasă; ea implică participare activă, adaptarea strategiilor didactice și valorizarea diversității.

b) Motivația pentru învățare

Mulți elevi manifestă dificultăți în menținerea atenției și a interesului pentru activitățile tradiționale. Pentru elevii cu CES, experiențele de succes, feedbackul pozitiv și activitățile practice sunt factori importanți în dezvoltarea motivației intrinseci.

c) Dezvoltarea competențelor socio-emoționale

Creșterea numărului de elevi cu dificultăți de reglare emoțională, anxietate sau probleme de comportament evidențiază necesitatea integrării sistematice a educației socio-emoționale în curriculum. Activitățile care promovează empatia, cooperarea și autocontrolul contribuie la formarea unui climat școlar pozitiv.

d) Formarea continuă a profesorilor

Cadrele didactice au nevoie de oportunități permanente de dezvoltare profesională pentru a răspunde eficient provocărilor actuale. Domenii precum educația incluzivă, managementul clasei, comunicarea augmentativă și alternativă, utilizarea tehnologiilor asistive și educația outdoor necesită actualizarea continuă a competențelor profesionale.

2.3. Educația outdoor – răspuns la provocările actuale

Educația outdoor oferă contexte autentice de învățare în care elevii pot explora, experimenta și învăța prin acțiune. Pentru elevii cu CES, aceasta facilitează:

- implicarea activă în sarcini concrete;
- stimularea multisenzorială;
- dezvoltarea autonomiei;
- reducerea anxietății și a comportamentelor problematice;
- îmbunătățirea relațiilor sociale și a comunicării;
- consolidarea competențelor funcționale.

Prin activitățile desfășurate în natură, elevii au posibilitatea de a exersa competențele celor **4C** în situații reale, dezvoltând în același timp respectul față de mediu și sentimentul de apartenență la comunitate.

2.4. Direcții de dezvoltare

Pentru a răspunde eficient provocărilor actuale, sistemul educațional are nevoie de:

- promovarea unui curriculum flexibil și centrat pe competențe;
- extinderea practicilor incluzive și a adaptărilor curriculare;
- valorificarea învățării experiențiale și a educației outdoor;
- dezvoltarea parteneriatelor dintre școală, familie și comunitate;
- investiții în formarea continuă a cadrelor didactice;
- utilizarea echilibrată a tehnologiei și a resurselor digitale;
- promovarea sănătății mintale și a stării de bine în școală.

Educația actuală se confruntă cu provocări complexe, generate de diversitatea nevoilor elevilor, ritmul accelerat al schimbărilor sociale și cerința de a forma competențe relevante pentru viață. În acest context, educația specială și educația outdoor oferă perspective complementare pentru construirea unei școli incluzive, centrate pe persoană și orientate spre dezvoltarea potențialului fiecărui elev.

Prin experiențe autentice, adaptarea strategiilor didactice și promovarea competențelor secolului XXI, școala poate deveni un spațiu în care fiecare elev are oportunitatea de a învăța, de a participa și de a se dezvolta în acord cu propriile resurse și nevoi. Această abordare contribuie la formarea unor persoane autonome, responsabile și capabile să facă față provocărilor unei societăți în continuă schimbare.

2.5. Care este acel „ceva" care face ca un profesor bun să fie grozav?

a) Modelul motivațional ARCS al lui John Keller (1987)

Succesul unui profesor nu este determinat doar de cunoștințele de specialitate sau de metodele de predare utilizate, ci și de capacitatea de a **motiva elevii** și de a crea experiențe de învățare semnificative. Un profesor grozav reușește să transforme curiozitatea în implicare, dificultățile în provocări și învățarea într-o experiență relevantă și plăcută.

Unul dintre cele mai cunoscute modele care explică motivația pentru învățare este **Modelul ARCS**, elaborat de **John M. Keller** în 1987. Acesta oferă un cadru practic pentru proiectarea activităților didactice astfel încât să stimuleze și să mențină motivația elevilor.

- **Ce înseamnă ARCS?**

Modelul este construit în jurul a patru componente esențiale:

A – Attention (Captarea atenției)

Primul pas în procesul de învățare este atragerea și menținerea atenției elevilor. Profesorul creează situații care stârnesc curiozitatea și interesul, utilizând metode variate și stimulative.

Strategii didactice:

- întrebări provocatoare;
- jocuri și activități interactive;
- demonstrații practice;
- elemente surpriză;

- explorarea mediului înconjurător.

În educația specială, atenția poate fi stimulată prin:

- materiale multisenzoriale;
- suport vizual;
- obiecte concrete;
- activități scurte și variate;
- experiențe directe în natură.

Exemplu outdoor: Profesorul le oferă elevilor o lupă și îi provoacă să descopere „cea mai interesantă insectă" sau „cea mai neobișnuită frunză", transformând observația într-o misiune captivantă.

R – Relevance (Relevanța)

Elevii sunt mai motivați atunci când înțeleg de ce învață un anumit lucru și cum îl pot utiliza în viața de zi cu zi.

Profesorul conectează conținuturile la:

- experiențele personale ale elevilor;
- interesele acestora;
- situații autentice;
- activități funcționale.

În educația specială, relevanța este esențială deoarece facilitează transferul competențelor în viața cotidiană.

Exemplu outdoor: Identificarea plantelor aromatice din grădina școlii poate fi asociată cu pregătirea unui ceai sau cu îngrijirea unei grădini, oferind elevilor contexte practice de utilizare a cunoștințelor.

C – Confidence (Încrederea în propriile capacități)

Elevii trebuie să simtă că pot reuși. Profesorul creează experiențe de succes, adaptează nivelul de dificultate și oferă feedback constructiv.

Strategii:

- obiective clare;
- sarcini gradate;
- sprijin diferențiat;
- aprecierea progresului;
- încurajarea autonomiei.

În educația specială, încrederea se dezvoltă prin raportarea la progresul individual și prin valorizarea fiecărei reușite, indiferent de amploarea acesteia.

Exemplu outdoor: La construirea unei căsuțe pentru insecte, fiecare elev primește o sarcină adaptată posibilităților sale, astfel încât să contribuie la succesul echipei și să experimenteze sentimentul de competență.

S – Satisfaction (Satisfacția)

Motivația se consolidează atunci când elevii trăiesc satisfacția reușitei și recunosc valoarea efortului depus.

Profesorul poate crea această satisfacție prin:

- feedback pozitiv;
- recunoașterea progresului;
- activități de reflecție;
- prezentarea rezultatelor muncii;
- celebrarea succeselor.

În educația specială, satisfacția apare atunci când elevii observă că pot realiza sarcini pe care anterior le considerau dificile și când experiențele de învățare sunt asociate cu emoții pozitive.

Exemplu outdoor: La finalul unei activități de orientare în natură, fiecare echipă își prezintă traseul și descoperirile, iar profesorul evidențiază contribuția fiecărui participant.

b) Aplicarea modelului ARCS în activitățile outdoor

Componenta ARCS	Exemple în educația outdoor	Adaptări pentru elevii cu CES
Attention	Explorări, jocuri de descoperire, observații în natură	Materiale multisenzoriale, activități scurte, suport vizual
Relevance	Activități legate de viața cotidiană și mediul înconjurător	Sarcini funcționale și contexte familiare
Confidence	Provocări progresive și colaborative	Adaptarea nivelului de dificultate, feedback individualizat
Satisfaction	Expoziții, prezentări, reflecție și celebrarea succesului	Valorizarea fiecărui progres și recunoașterea efortului

- **Profesorul grozav: dincolo de model**

Modelul ARCS oferă un cadru valoros pentru proiectarea activităților motivaționale, însă ceea ce diferențiază un profesor bun de unul grozav este **modul în care aplică aceste principii în relația cu elevii**. În educația specială, această diferență se reflectă în:

- capacitatea de a vedea potențialul fiecărui elev;
- flexibilitatea în adaptarea strategiilor didactice;
- construirea unui climat bazat pe încredere, respect și siguranță emoțională;
- promovarea participării active și a succesului fiecărui copil;
- transformarea dificultăților în oportunități de învățare.

Modelul ARCS demonstrează că motivația nu este o trăsătură fixă a elevului, ci poate fi cultivată prin proiectarea atentă a experiențelor de învățare. În educația specială, aplicarea celor patru componente – **Atenție, Relevanță, Încredere și Satisfacție** – contribuie la creșterea implicării, a autonomiei și a stării de bine a elevilor.

În activitățile outdoor, modelul ARCS își dovedește eficiența prin faptul că oferă contexte autentice, atractive și accesibile, în care fiecare elev poate experimenta succesul. Astfel, profesorul nu este doar un transmițător de informații, ci un **facilitator al învățării**, capabil să transforme fiecare experiență într-o oportunitate de dezvoltare și să inspire elevii să învețe cu încredere și bucurie.

3. Cele patru competențe esențiale ale educației moderne

3.1. Realitățile educației secolului XXI și importanța dezvoltării competențelor 4C

Educația secolului XXI se confruntă cu provocări fără precedent, generate de dezvoltarea rapidă a tehnologiilor digitale, globalizarea pieței muncii și schimbările continue ale societății. În acest context, sistemele educaționale sunt chemate să pregătească elevii nu doar prin transmiterea de cunoștințe, ci și prin dezvoltarea unor competențe care să le permită adaptarea la un mediu profesional și social caracterizat prin volatilitate, incertitudine, complexitate și ambiguitate (VUCA).

Raportul *The Future of Jobs* al **World Economic Forum** (2020) estimează că până în anul 2025 aproximativ **50% dintre angajați vor avea nevoie de recalificare sau perfecționare profesională**, ca urmare a transformărilor tehnologice și organizaționale. Acest fapt evidențiază necesitatea dezvoltării unor competențe transferabile, care să permită învățarea pe tot parcursul vieții și adaptarea continuă la noile cerințe ale societății.

În ultimele decenii, numeroase organizații internaționale au inclus în politicile lor educaționale dezvoltarea așa-numitelor **competențe ale secolului XXI** (*21st Century Skills*), însă evaluarea și integrarea lor în curriculum rămân provocări importante. Lipsa unor instrumente de evaluare coerente și a unor strategii pedagogice bine fundamentate îngreunează valorificarea acestor competențe în practica educațională.

3.2. Competențele secolului XXI și modelul celor 4C

Printre numeroasele modele propuse, unul dintre cele mai influente este **Framework for 21st Century Learning**, elaborat de **Partnership for 21st Century Skills (P21)**. Acesta plasează în centrul procesului educațional patru competențe fundamentale, cunoscute sub denumirea de **4C**:

- **Creativitate (Creativity)** – capacitatea de a genera idei originale și de a găsi soluții inovatoare;
- **Gândire critică (Critical Thinking)** – abilitatea de a analiza informațiile, de a argumenta și de a lua decizii fundamentate;

- **Comunicare (Communication)** – exprimarea eficientă a ideilor și înțelegerea perspectivelor celorlalți;
- **Colaborare (Collaboration)** – capacitatea de a lucra eficient împreună pentru atingerea unor obiective comune.

Aceste competențe sunt considerate nucleul învățării și inovării și constituie fundamentul pregătirii pentru viață, muncă și participare activă în societate.

3.3. De la competențe tehnice la competențe transversale

Transformările tehnologice au modificat semnificativ profilul competențelor solicitate pe piața muncii. Numeroase activități bazate pe proceduri standardizate și competențe tehnice (*hard skills*) sunt preluate treptat de sisteme automatizate și de inteligența artificială. În schimb, cresc în importanță competențele dificil de automatizat, care implică interacțiunea umană, creativitatea, adaptabilitatea și rezolvarea problemelor complexe.

Aceste competențe sunt denumite frecvent **soft skills**, **competențe transversale** sau **meta-competențe**, deoarece pot fi transferate și aplicate într-o varietate de contexte educaționale, profesionale și sociale. Deși terminologia diferă între sisteme educaționale și domenii de cercetare, există un consens tot mai larg că dezvoltarea acestor competențe reprezintă una dintre principalele misiuni ale educației contemporane.

În literatura de specialitate, termenii *competență* și *abilitate* (*competency* și *skill*) sunt adesea utilizați interschimbabil. Totuși, competența este înțeleasă, de regulă, ca un construct mai complex, care integrează cunoștințe, abilități, atitudini și valori necesare pentru rezolvarea eficientă a unor situații reale. Din această perspectivă, cei **4C** pot fi considerați **meta-competențe**, deoarece mobilizează simultan procese cognitive, sociale și emoționale.

3.4. De ce sunt cei 4C atât de importanți?

Spre deosebire de alte modele complexe privind competențele secolului XXI, modelul celor **4C** oferă un cadru simplu, ușor de înțeles și aplicabil în diverse contexte educaționale. Cercetările recente susțin faptul că aceste competențe sunt puternic interconectate și se dezvoltă reciproc. De exemplu, rezolvarea creativă a unei probleme presupune analiză critică, colaborare și comunicare eficientă, iar activitățile colaborative stimulează atât creativitatea, cât și reflecția critică.

Această interdependență justifică abordarea integrată a celor 4C în procesul educațional. Ele nu ar trebui predate și evaluate separat, ci cultivate simultan prin activități autentice, interdisciplinare și experiențiale.

3.5. Implicații pentru educația specială și educația outdoor

În educația specială, dezvoltarea celor 4C dobândește o semnificație aparte. Pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, aceste competențe contribuie la dezvoltarea autonomiei personale, a comunicării funcționale, a participării sociale și a incluziunii. Accentul se deplasează de la acumularea de informații la formarea unor competențe care facilitează adaptarea la viața cotidiană și integrarea în comunitate.

Educația outdoor oferă un context privilegiat pentru dezvoltarea acestor competențe. Activitățile desfășurate în natură stimulează explorarea, cooperarea, rezolvarea de probleme și comunicarea autentică, într-un mediu flexibil și motivant. Prin învățarea experiențială, elevii pot exersa simultan creativitatea, gândirea critică, colaborarea și comunicarea, în contexte relevante și apropiate de realitatea lor.

În contextul provocărilor educației contemporane, modelul celor **4C** reprezintă un reper esențial pentru proiectarea procesului instructiv-educativ. Aceste competențe nu sunt doar cerințe ale pieței muncii, ci și condiții fundamentale pentru dezvoltarea personală, participarea democratică și învățarea pe tot parcursul vieții. În educația specială, integrarea lor prin metode active și experiențiale, precum educația outdoor, creează oportunități reale de participare, autonomie și succes pentru fiecare elev, contribuind la formarea unor persoane capabile să răspundă provocărilor unei societăți în continuă schimbare.

4. Creativitatea

Creativitatea este recunoscută astăzi ca una dintre competențele fundamentale ale secolului XXI, fiind indispensabilă adaptării la schimbările rapide ale societății și ale pieței muncii. În psihologie, creativitatea este definită, în mod tradițional, ca **abilitatea de a produce idei, soluții sau produse originale, noi și valoroase, adecvate contextului și cerințelor unei sarcini** (Lubart & Thornhill-Miller, 2019). Totuși, această definiție surprinde doar rezultatul procesului creativ și nu reflectă pe deplin complexitatea fenomenului.

Perspectivele contemporane consideră creativitatea un proces dinamic, influențat atât de caracteristicile persoanei, cât și de mediul social și fizic în care aceasta acționează. În această direcție, Jerome Bruner descria creativitatea drept **capacitatea de a utiliza ceea ce știm pentru a depăși limitele gândirii actuale**, subliniind ideea de potențial care poate fi valorificat atunci când individul beneficiază de oportunități de explorare și învățare.

Astfel, creativitatea nu reprezintă un talent rezervat unui număr restrâns de persoane, ci o competență care poate fi dezvoltată prin experiențe educaționale adecvate, prin exercițiu și prin crearea unor contexte favorabile învățării.

4.1. Dimensiunile creativității

Literatura de specialitate descrie creativitatea ca un fenomen multidimensional. Cele mai cunoscute modele teoretice (Rhodes, 1961; Glăveanu, 2013; Lubart, 2017) evidențiază patru dimensiuni fundamentale:

- **Persoana (Person)** – caracteristicile cognitive, motivaționale și emoționale ale individului;
- **Procesul (Process)** – etapele și strategiile utilizate în rezolvarea creativă a problemelor;
- **Produsul (Product)** – rezultatul concret al activității creative;
- **Mediul (Press)** – contextul social și fizic care poate facilita sau inhiba creativitatea.

Aceste dimensiuni interacționează permanent, ceea ce înseamnă că dezvoltarea creativității nu depinde doar de aptitudinile elevului, ci și de modul în care profesorul organizează mediul de învățare și proiectează activitățile educaționale.

4.2. Creativitatea poate fi învățată

Contrar concepțiilor tradiționale, cercetările actuale demonstrează că **creativitatea poate fi dezvoltată și antrenată**. Programele educaționale eficiente combină:

- predarea explicită a strategiilor creative;
- utilizarea tehnicilor de generare a ideilor;
- rezolvarea de probleme autentice;
- organizarea unor medii care stimulează explorarea, curiozitatea și experimentarea.

Creativitatea este strâns legată de flexibilitatea cognitivă, de capacitatea de adaptare și de rezolvarea situațiilor noi, fiind considerată, alături de inteligență, una dintre resursele esențiale pentru succesul personal și profesional.

4.3. Evaluarea creativității

Evaluarea creativității reprezintă o provocare, deoarece aceasta nu poate fi redusă la un singur test sau la un singur produs final. Literatura de specialitate evidențiază două direcții principale de evaluare:

Evaluarea realizărilor creative

Această abordare urmărește produsele sau activitățile creative realizate de o persoană, utilizând:

- analiza produselor realizate;
- evaluarea de către experți;
- autoevaluarea activităților creative;
- portofoliul de creații.

În mediul școlar, această evaluare poate include proiecte, lucrări artistice, soluții originale, construcții sau activități practice.

Evaluarea potențialului creativ

Această abordare urmărește procesele cognitive și trăsăturile care susțin creativitatea, precum:

- gândirea divergentă;
- flexibilitatea cognitivă;
- capacitatea de asociere a ideilor;
- deschiderea către experiențe noi;
- toleranța la ambiguitate;
- asumarea riscurilor;
- motivația pentru explorare.

În prezent, evaluarea creativității este inclusă și în programe internaționale, precum **PISA 2022**, care investighează pentru prima dată gândirea creativă a elevilor.

4.4. Cum poate școala să stimuleze creativitatea?

Instituțiile educaționale pot sprijini dezvoltarea creativității prin trei direcții complementare:

➢ **Crearea unui mediu favorabil creativității**

Spațiul de învățare influențează semnificativ procesul creativ. Cercetările arată că mediile care stimulează creativitatea sunt caracterizate prin:

- lumină naturală;
- contact cu natura;
- spații flexibile;
- materiale diverse și accesibile;
- posibilitatea colaborării;
- atmosferă relaxată și sigură.

În educația outdoor, aceste condiții sunt oferite în mod natural, ceea ce explică efectele pozitive asupra motivației și implicării elevilor.

➢ **Predarea strategiilor creative**

Profesorii pot utiliza metode care stimulează generarea ideilor și rezolvarea creativă a problemelor, precum:

- brainstorming;
- brainwriting;
- design thinking;
- proiecte interdisciplinare;
- învățarea prin investigație;
- jocuri de rol și simulări.

Aceste metode reduc teama de greșeală și încurajează exprimarea ideilor originale.

➢ **Dezvoltarea caracteristicilor personale**

Creativitatea este susținută și de dezvoltarea unor trăsături precum:

- curiozitatea;
- perseverența;
- autonomia;
- flexibilitatea;
- empatia;
- toleranța față de incertitudine;

- deschiderea către experiențe noi.

Aceste caracteristici se formează în timp, prin experiențe repetate de explorare și reflecție.

4.5. Implicații pentru educația specială

În educația specială, creativitatea reprezintă mai mult decât realizarea unor produse originale; ea constituie o modalitate de exprimare, adaptare și participare activă. Fiecare elev poate manifesta creativitate în raport cu propriul nivel de dezvoltare și cu resursele de care dispune.

Pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, activitățile creative:

- facilitează comunicarea și exprimarea emoțiilor;
- stimulează dezvoltarea cognitivă și senzorială;
- consolidează încrederea în propriile capacități;
- favorizează autonomia și rezolvarea de probleme;
- dezvoltă cooperarea și relațiile sociale.

Profesorul are rolul de a adapta sarcinile, de a oferi sprijin diferențiat și de a valoriza procesul creativ, nu doar rezultatul final.

4.6. Creativitatea în activitățile outdoor

Educația outdoor oferă un context privilegiat pentru dezvoltarea creativității, deoarece natura pune elevii în fața unor situații autentice, care nu au întotdeauna o singură soluție corectă. Explorarea mediului, utilizarea materialelor naturale, proiectele colaborative și rezolvarea provocărilor stimulează imaginația și flexibilitatea gândirii.

În activitățile outdoor dedicate elevilor cu CES, creativitatea poate fi dezvoltată prin:

- realizarea de colaje și instalații artistice din materiale naturale;
- construirea unor adăposturi sau obiecte funcționale;
- inventarea de povești inspirate din natură;
- jocuri de explorare și descoperire;
- activități senzoriale și de observare;
- proiecte colaborative de amenajare a unor spații verzi.

Creativitatea este o competență esențială pentru adaptarea la provocările secolului XXI și poate fi dezvoltată sistematic prin experiențe educaționale autentice. În educația specială, aceasta contribuie la dezvoltarea autonomiei, a comunicării și a participării sociale, iar în educația outdoor găsește un cadru natural de manifestare și exersare. Prin proiectarea unor

activități flexibile, accesibile și centrate pe explorare, profesorii pot transforma creativitatea într-o resursă pentru învățare, incluziune și dezvoltarea potențialului fiecărui elev.

4.7. Exemple de activități

Tabloul naturii

Elevii colectează frunze, pietricele, conuri, semințe și realizează colaje sau mandale.

Adaptări:

- materiale de dimensiuni mari;
- modele vizuale;
- sprijin individual;
- timp suplimentar.

Cutia senzorială a naturii

Participanții explorează prin atingere, miros sau auz diferite elemente naturale și descriu experiența folosind cuvinte, pictograme sau gesturi.

Povestea obiectelor din natură

Pornind de la un obiect găsit în natură, fiecare elev contribuie la construirea unei povești folosind nivelul propriu de comunicare.

5. Comunicarea

Comunicarea reprezintă una dintre competențele fundamentale ale secolului XXI și constituie un element esențial al dezvoltării personale, sociale și profesionale. În sensul său cel mai larg, comunicarea presupune **schimbul de informații, idei, emoții și intenții între două sau mai multe persoane**, cu scopul de a construi înțelegere reciprocă și de a facilita cooperarea.

În mediul educațional, comunicarea depășește transmiterea informațiilor. Ea implică exprimarea clară a propriilor gânduri, ascultarea activă, înțelegerea mesajelor celorlalți, adaptarea limbajului la interlocutor și utilizarea adecvată a limbajului verbal și nonverbal în diferite contexte.

În educația specială, comunicarea are o importanță deosebită, deoarece reprezintă principalul instrument prin care elevii își exprimă nevoile, emoțiile, intențiile și participă la activitățile școlare și sociale. Dezvoltarea acestei competențe contribuie direct la creșterea autonomiei, a încrederii în sine și a incluziunii sociale.

5.1. Dimensiunile comunicării

Comunicarea este un proces complex, care include mai multe dimensiuni complementare.

a) Comunicarea lingvistică

Se referă la utilizarea limbajului oral sau scris pentru transmiterea mesajelor. Aceasta include:

- vocabularul;
- exprimarea verbală;
- structura propozițiilor;
- citirea și scrierea;
- înțelegerea mesajelor.

În educația specială, nivelul de dezvoltare a comunicării lingvistice diferă semnificativ de la un elev la altul, fiind necesare adaptări individualizate.

b) Comunicarea pragmatică

Comunicarea pragmatică reprezintă **utilizarea adecvată a limbajului în funcție de contextul social și de interlocutor**.

Aceasta presupune capacitatea de a:

- iniția o conversație;
- menține dialogul;
- respecta regulile conversației;
- adapta tonul și vocabularul;
- solicita informații;
- oferi explicații;
- interpreta intențiile interlocutorului.

Pentru numeroși elevi cu cerințe educaționale speciale, în special pentru cei cu tulburări din spectrul autist sau cu dificultăți de comunicare socială, dezvoltarea competențelor pragmatice reprezintă unul dintre principalele obiective educaționale.

c) Comunicarea socială

Această dimensiune presupune utilizarea comunicării pentru construirea relațiilor interpersonale.

Include:

- cooperarea;
- exprimarea emoțiilor;
- empatia;
- respectarea regulilor sociale;
- rezolvarea conflictelor;
- negocierea;
- înțelegerea perspectivelor celorlalți.

Comunicarea socială contribuie la dezvoltarea relațiilor pozitive și la participarea activă în grup.

d) Comunicarea nonverbală

O mare parte din mesajele transmise într-o interacțiune sunt comunicate prin mijloace nonverbale:

- expresia facială;
- contactul vizual;
- gesturile;
- postura corpului;
- proximitatea;

- tonul și ritmul vocii.

În educația specială, comunicarea nonverbală poate reprezenta atât o resursă importantă, cât și o dificultate, în funcție de particularitățile elevului.

5.2. Comunicarea și celelalte competențe ale modelului 4C

Comunicarea este strâns legată de celelalte trei competențe ale modelului 4C.

- **Comunicarea și creativitatea** – ideile creative capătă valoare doar atunci când pot fi exprimate și împărtășite celorlalți.
- **Comunicarea și gândirea critică** – argumentarea, formularea întrebărilor și susținerea opiniilor necesită o comunicare clară și coerentă.
- **Comunicarea și colaborarea** – cooperarea eficientă depinde de schimbul permanent de informații, ascultarea reciprocă și construirea încrederii între membrii grupului.

Astfel, comunicarea reprezintă liantul care facilitează manifestarea celorlalte competențe ale secolului XXI.

5.3. Componentele comunicării

a) Exprimarea mesajului

Ce reprezintă?

Capacitatea de a transmite informații într-o manieră clară, coerentă și adaptată interlocutorului.

Exemple

Elevul:

- descrie ceea ce observă;
- formulează întrebări;
- oferă explicații;
- exprimă opinii și emoții.

În activitățile outdoor

Elevul descrie traseul parcurs sau explică modul în care echipa a rezolvat o provocare.

Adaptări pentru CES

- propoziții-model;
- suport vizual;
- pictograme;
- dispozitive de comunicare augmentativă și alternativă (CAA);
- timp suplimentar pentru formularea răspunsurilor.

b) Ascultarea activă

Ce reprezintă?

Capacitatea de a înțelege mesajele interlocutorului și de a răspunde adecvat.

Ascultarea activă presupune:

- atenție;
- interes;
- clarificarea informațiilor;
- respectarea timpului de vorbire al celorlalți.

Exemple outdoor

Elevii ascultă explicațiile ghidului înaintea unei activități de explorare.

Profesorul verifică înțelegerea prin întrebări precum:

- Ce avem de făcut?
- Care este primul pas?

Adaptări pentru CES

- instrucțiuni scurte;
- repetarea informațiilor;
- demonstrații practice;
- suport vizual.

c) Comunicarea nonverbală

Ce reprezintă?

Transmiterea mesajelor prin expresii faciale, gesturi, poziția corpului și contact vizual.

Exemple outdoor

Elevii folosesc gesturi pentru a indica direcția sau exprimă aprobarea și cooperarea prin limbaj corporal.

Adaptări pentru CES

- exerciții de recunoaștere a emoțiilor;
- jocuri cu expresii faciale;
- utilizarea fotografiilor și imaginilor.

d) Adaptarea comunicării la context

Ce reprezintă?

Capacitatea de a modifica mesajul în funcție de:

- persoana cu care comunicăm;
- situație;
- scopul comunicării.

Exemple outdoor

Elevii explică regulile jocului unui coleg mai mic utilizând un limbaj simplu.

Adaptări pentru CES

Profesorul modelează diferite modalități de exprimare și oferă exemple concrete.

e) Interacțiunea socială

Ce reprezintă?

Capacitatea de a construi și menține relații prin comunicare.

Include:

- inițierea dialogului;
- colaborarea;
- rezolvarea conflictelor;
- negocierea;
- exprimarea respectului.

Exemple outdoor

Elevii decid împreună cum organizează materialele pentru construirea unui adăpost.

Adaptări pentru CES

- jocuri de rol;
- scenarii sociale;
- activități în perechi;
- grupuri mici.

f) Feedback-ul

Ce reprezintă?

Capacitatea de a oferi și primi feedback într-o manieră constructivă.

Elevul învață:

- să aprecieze contribuția colegilor;
- să accepte sugestii;
- să își îmbunătățească activitatea.

Exemple outdoor

După o activitate de orientare, fiecare echipă discută:

- Ce a mers bine?
- Ce putem îmbunătăți?

5.4. Cum se dezvoltă comunicarea?

Cercetările arată că această competență se dezvoltă cel mai eficient prin activități interactive, desfășurate într-un climat sigur și colaborativ.

Metode recomandate:

- învățarea prin proiecte;
- jocuri de rol;
- simulări;
- studii de caz;
- activități de cooperare;
- reflecție în grup;
- învățarea asistată de tehnologie;
- activități outdoor.

Aceste metode permit exersarea simultană a exprimării, ascultării, argumentării și colaborării.

5.5. Comunicarea în educația specială

Pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, dezvoltarea comunicării urmărește creșterea participării active și a autonomiei. Profesorul trebuie să creeze contexte autentice în care elevii să comunice cu un scop real și să adapteze permanent modalitățile de comunicare la nevoile fiecăruia.

Strategiile recomandate includ:

- utilizarea comunicării augmentative și alternative (CAA);
- suporturi vizuale și tactile;
- modelarea limbajului;
- repetarea și reformularea mesajelor;
- timp suficient pentru răspuns;
- feedback pozitiv și descriptiv;
- activități în perechi și grupuri mici.

5.6. Comunicarea în activitățile outdoor

Educația outdoor oferă contexte naturale și autentice pentru dezvoltarea comunicării, deoarece elevii sunt implicați în situații care necesită schimb permanent de informații, cooperare și luarea unor decizii comune. Spre deosebire de activitățile desfășurate în sala de clasă, mediul exterior creează numeroase oportunități pentru interacțiuni spontane, în care comunicarea apare ca o necesitate reală pentru îndeplinirea sarcinilor și rezolvarea problemelor.

În cadrul activităților outdoor, elevii sunt încurajați să observe, să descrie ceea ce văd, să formuleze întrebări, să ofere explicații, să exprime opinii și emoții, precum și să asculte și să valorifice ideile colegilor. Comunicarea devine astfel un instrument esențial pentru organizarea activităților, coordonarea echipei și construirea unor experiențe comune de învățare.

Pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, activitățile desfășurate în natură facilitează exprimarea într-un mediu mai puțin formal și mai puțin anxiogen, reducând presiunea performanței și stimulând inițiativa comunicativă. Profesorul poate adapta modalitățile de comunicare prin utilizarea suporturilor vizuale, a pictogramelor, a sistemelor alternative și augmentative de comunicare (CAA), a demonstrațiilor practice și a limbajului simplificat, astfel încât fiecare elev să poată participa activ la interacțiunile din grup.

Totodată, activitățile outdoor contribuie la dezvoltarea tuturor dimensiunilor comunicării: verbală, nonverbală și paraverbală. Elevii învață să își adapteze mesajele la context, să interpreteze gesturile și expresiile faciale ale celorlalți, să respecte regulile dialogului, să ofere și să solicite ajutor, precum și să transmită informații clare și relevante. Aceste competențe sunt esențiale pentru integrarea socială și pentru dezvoltarea relațiilor pozitive cu ceilalți.

Exemple de activități outdoor care stimulează comunicarea includ jocurile de orientare în echipă, explorarea și descrierea elementelor din natură, vânătorile de comori, proiectele de amenajare a unui spațiu verde, observarea și prezentarea unor fenomene naturale, precum și jocurile de rol desfășurate în aer liber. Prin astfel de experiențe, comunicarea este exersată într-un mod funcțional și semnificativ, contribuind la dezvoltarea încrederii în sine, a competențelor sociale și a participării active a elevilor în comunitatea școlară.

5.7. Exemple de activități

- orientarea în teren pe baza indicațiilor colegilor;

- jocuri de cooperare;
- vânătoarea de comori;
- construirea unui adăpost în echipă;
- observarea și descrierea elementelor naturale;
- prezentarea concluziilor unei investigații;
- realizarea unui jurnal de explorare.

Caută și arată

Elevii identifică obiecte din natură folosind:

- imagini;
- pictograme;
- cartonașe;
- indicații verbale.

Mesajul naturii

Participanții transmit mesaje folosind obiecte naturale, gesturi sau simboluri.

Microfonul verde

Fiecare elev spune sau arată:

- ce vede;
- ce îi place;
- ce simte;
- ce a descoperit.

Răspunsurile pot fi formulate verbal, prin alegerea unei imagini sau cu ajutorul unui dispozitiv de comunicare.

Aceste activități dezvoltă simultan exprimarea orală, ascultarea activă, comunicarea nonverbală, argumentarea și interacțiunea socială.

Comunicarea este o competență transversală care susține dezvoltarea tuturor celorlalte competențe ale modelului 4C. În educația specială, aceasta reprezintă un factor esențial pentru incluziune, autonomie și participare activă la viața școlară și comunitară. Activitățile outdoor oferă oportunități autentice de exersare a comunicării, deoarece solicită exprimarea ideilor, ascultarea reciprocă, colaborarea și rezolvarea de probleme în contexte reale. Prin adaptarea strategiilor didactice și valorificarea experiențelor practice, profesorii pot crea medii de învățare în care fiecare elev își dezvoltă competențele de comunicare în ritmul și în funcție de potențialul său.

6. Colaborarea

Colaborarea reprezintă una dintre competențele fundamentale ale secolului XXI, fiind indispensabilă atât în mediul educațional, cât și în viața profesională și socială. Dezvoltarea acestei competențe este promovată de organisme internaționale, precum OECD, fiind inclusă în evaluările PISA prin componenta **Collaborative Problem Solving**, care evidențiază importanța capacității elevilor de a lucra împreună pentru atingerea unui scop comun.

În sens larg, colaborarea poate fi definită ca **angajarea reciprocă a două sau mai multe persoane într-o activitate coordonată, desfășurată în vederea realizării unui obiectiv comun**, prin împărtășirea responsabilităților, a resurselor, a ideilor și a deciziilor. Colaborarea eficientă presupune încredere, respect reciproc, comunicare deschisă și asumarea responsabilității pentru rezultatul grupului.

În educația specială, colaborarea depășește simpla împărțire a sarcinilor. Ea reprezintă o oportunitate de dezvoltare a competențelor sociale, a autonomiei și a sentimentului de apartenență la grup. Participarea activă la activități colaborative contribuie la incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale și la dezvoltarea relațiilor pozitive cu colegii.

6.1. Dimensiunile colaborării

Literatura de specialitate descrie colaborarea ca fiind alcătuită din trei categorii principale de competențe:

a) Cunoștințe (Knowledge)

Se referă la informațiile și strategiile necesare pentru realizarea sarcinii comune.

Elevii trebuie să:

- înțeleagă scopul activității;
- cunoască regulile;
- utilizeze informațiile disponibile;
- contribuie cu propriile cunoștințe la rezolvarea problemei.

b) Comportamente (Behavior)

Reprezintă modul în care membrii grupului interacționează și cooperează.

Acestea includ:

- comunicarea;
- coordonarea acțiunilor;

- împărțirea responsabilităților;
- luarea deciziilor;
- rezolvarea conflictelor;
- sprijinirea colegilor.

c) Atitudini (Attitudes)

Colaborarea eficientă este susținută de atitudini precum:

- respectul;
- încrederea;
- disponibilitatea pentru cooperare;
- responsabilitatea;
- empatia;
- orientarea către obiectivul comun.

Aceste dimensiuni se completează reciproc și contribuie la eficiența activității de grup.

d) Colaborarea și celelalte competențe ale modelului 4C

Colaborarea este strâns legată de celelalte competențe ale modelului 4C:

- **Comunicarea** facilitează schimbul de informații și coordonarea activităților.
- **Gândirea critică** sprijină analiza situațiilor, argumentarea și luarea deciziilor în grup.
- **Creativitatea** contribuie la generarea unor soluții originale pentru problemele întâlnite.

Astfel, colaborarea nu poate fi dezvoltată izolat, ci prin activități care integrează toate cele patru competențe.

6.2. Componentele colaborării

a) Stabilirea unui scop comun

Ce reprezintă?

Colaborarea începe prin înțelegerea și asumarea unui obiectiv comun.

Elevii trebuie să știe:

- ce au de realizat;
- de ce este importantă activitatea;
- care este rezultatul așteptat.

Exemple outdoor

Construirea unui adăpost pentru insecte sau realizarea unui traseu de orientare.

Profesorul discută cu elevii obiectivul înainte de începerea activității.

Adaptări pentru CES

- prezentarea obiectivului prin imagini;
- demonstrații practice;
- enunțuri scurte și clare;
- repetarea instrucțiunilor.

b) Comunicarea și schimbul de informații

Ce reprezintă?

Colaborarea presupune transmiterea și primirea permanentă de informații între membrii grupului.

Elevii:

- formulează întrebări;
- oferă sugestii;
- ascultă activ;
- explică propriile idei.

Exemple outdoor

În timpul unei activități de orientare, fiecare membru transmite informații despre traseu sau repere.

Adaptări pentru CES

- pictograme;
- carduri vizuale;
- comunicare augmentativă și alternativă;
- propoziții-model.

c) Coordonarea activităților

Ce reprezintă?

Coordonarea presupune organizarea muncii astfel încât fiecare membru să contribuie eficient la realizarea obiectivului.

Elevii:

- împart sarcinile;
- stabilesc ordinea activităților;
- sincronizează acțiunile.

Exemple outdoor

În construirea unui hotel pentru insecte:

- un elev colectează materiale;
- altul sortează;
- altul fixează elementele.

Adaptări pentru CES

- roluri bine definite;
- sarcini scurte;
- suport vizual pentru succesiunea activităților.

d) Participarea activă și asumarea responsabilității

Ce reprezintă?

Fiecare membru contribuie la succesul grupului și își asumă responsabilitatea pentru propria sarcină.

Participarea activă presupune:

- implicare;
- perseverență;
- finalizarea sarcinilor;
- respectarea rolului.

Exemple outdoor

Fiecare elev contribuie la amenajarea unei grădini senzoriale.

Adaptări pentru CES

Profesorul adaptează responsabilitățile în funcție de posibilitățile fiecărui elev, astfel încât toți să poată avea o contribuție semnificativă.

e) Respectul reciproc și sprijinul colegial

Ce reprezintă?

Colaborarea eficientă se bazează pe:

- respectarea opiniilor;
- acceptarea diferențelor;
- sprijinirea colegilor;
- aprecierea contribuțiilor fiecărui membru.

Exemple outdoor

Elevii își oferă ajutor reciproc în timpul traversării unui traseu cu obstacole.

Adaptări pentru CES

Profesorul modelează comportamente prosociale și încurajează aprecierea efortului fiecărui coleg.

f) Luarea deciziilor și negocierea

Ce reprezintă?

Grupul analizează alternative și stabilește împreună soluția optimă.

Elevii:

- propun idei;
- argumentează;
- votează;
- negociază.

Exemple outdoor

Grupul decide împreună locul potrivit pentru instalarea unei căsuțe pentru păsări.

Adaptări pentru CES

- alegerea dintre două variante;
- imagini;
- vot prin simboluri;
- suport verbal.

g) Rezolvarea conflictelor

Ce reprezintă?

Conflictele sunt firești în activitățile de grup. Colaborarea presupune gestionarea lor într-o manieră constructivă.

Elevii învață:

- să asculte punctele de vedere diferite;
- să își exprime calm opiniile;
- să caute soluții comune.

Exemple outdoor

Doi elevi doresc același rol în echipă.

Profesorul facilitează negocierea și identificarea unei soluții acceptate de ambele părți.

h) Reflecția asupra colaborării

Ce reprezintă?

La finalul activității, grupul analizează modul în care a colaborat.

Elevii discută:

- Ce a mers bine?
- Ce putem îmbunătăți?
- Cum ne-am sprijinit reciproc?
- Ce am învățat despre lucrul în echipă?

Această reflecție dezvoltă autoreglarea și îmbunătățește colaborarea în activitățile viitoare.

6.3. Evaluarea colaborării

Evaluarea colaborării nu urmărește doar produsul final, ci și procesul prin care grupul a ajuns la rezultat.

Profesorul poate observa:

- implicarea fiecărui elev;
- calitatea comunicării;
- respectarea rolurilor;
- cooperarea;
- inițiativa;
- rezolvarea conflictelor;
- sprijinul acordat colegilor.

Metode recomandate:

- observația sistematică;
- fișe de evaluare;
- rubrici de evaluare;
- autoevaluare;
- evaluare între colegi;
- jurnal reflexiv.

În educația specială, accentul se pune pe progresul individual și pe participarea activă, nu doar pe performanța grupului.

6.4. Cum poate școala să dezvolte colaborarea?

Cercetările recomandă:

- învățarea prin proiecte;
- învățarea prin cooperare;

- rezolvarea colaborativă a problemelor;
- activități interdisciplinare;
- jocuri de rol;
- activități outdoor;
- utilizarea tehnologiilor digitale colaborative;
- reflecția asupra procesului de lucru în echipă.

Profesorul are rolul de a planifica, monitoriza, sprijini și evalua permanent interacțiunile dintre elevi, creând un climat sigur, incluziv și motivant.

6.5. Colaborarea în educația specială

În educația specială, colaborarea reprezintă o competență cu valoare formativă și socială deosebită. Activitățile colaborative contribuie la:

- dezvoltarea autonomiei;
- creșterea încrederii în sine;
- dezvoltarea competențelor de comunicare;
- exersarea responsabilității;
- dezvoltarea empatiei;
- reducerea izolării sociale;
- consolidarea relațiilor pozitive dintre elevi.

Profesorul trebuie să organizeze grupuri echilibrate, să distribuie roluri adaptate nivelului de funcționare al fiecărui elev și să valorizeze contribuția fiecărui membru al echipei.

6.6. Colaborarea în activitățile outdoor

Educația outdoor oferă contexte autentice în care colaborarea apare în mod natural. Sarcinile desfășurate în aer liber solicită coordonare, comunicare, luarea deciziilor și asumarea responsabilităților, iar succesul activității depinde de implicarea fiecărui membru al grupului. Spre deosebire de activitățile individuale, provocările întâlnite în mediul natural îi determină pe elevi să își unească eforturile, să împărtășească resurse și informații și să găsească împreună soluții la problemele întâlnite.

În educația specială, colaborarea are o valoare formativă deosebită, deoarece contribuie la dezvoltarea competențelor sociale, a autonomiei și a sentimentului de apartenență la grup. Activitățile outdoor oferă elevilor oportunitatea de a experimenta roluri diferite în cadrul echipei, de a învăța să respecte opiniile celorlalți, să negocieze, să ofere și să

accepte ajutor și să își asume responsabilitatea pentru propriile acțiuni. Prin participarea la activități comune, elevii își dezvoltă încrederea în sine, toleranța, empatia și capacitatea de a lucra împreună pentru atingerea unui obiectiv comun.

Mediul natural facilitează colaborarea deoarece oferă situații reale, care nu pot fi rezolvate eficient fără cooperare. Construirea unui adăpost din materiale naturale, amenajarea unei grădini senzoriale, orientarea pe trasee, realizarea unor proiecte de ecologizare, observarea biodiversității sau jocurile de cooperare presupun distribuirea rolurilor, planificarea activităților, coordonarea acțiunilor și evaluarea permanentă a progresului echipei. Aceste experiențe transformă colaborarea într-o competență exersată în contexte autentice și relevante pentru viața de zi cu zi.

Profesorul are un rol esențial în organizarea și facilitarea activităților colaborative. Acesta creează grupuri echilibrate, stabilește obiective clare, distribuie roluri adaptate nivelului de dezvoltare al fiecărui elev și oferă sprijin diferențiat atunci când este necesar. În cazul elevilor cu cerințe educaționale speciale, colaborarea poate fi susținută prin utilizarea suporturilor vizuale, a instrucțiunilor clare și etapizate, a demonstrațiilor practice și a strategiilor de învățare prin modelare și sprijin reciproc (peer support).

Totodată, activitățile outdoor oferă numeroase oportunități pentru dezvoltarea responsabilității individuale și colective. Elevii învață că succesul grupului depinde de contribuția fiecărui membru și că fiecare rol, indiferent de complexitate, este important pentru realizarea obiectivului comun. Reflectarea asupra modului în care au colaborat, discutarea dificultăților întâmpinate și identificarea modalităților de îmbunătățire contribuie la dezvoltarea autoreglării și a competențelor de lucru în echipă.

Prin caracterul lor practic și experiențial, activitățile outdoor creează contexte incluzive în care fiecare elev poate participa activ, valorificându-și propriile resurse și abilități. Astfel, colaborarea devine nu doar o competență a secolului XXI, ci și un mijloc eficient de promovare a incluziunii, a participării active și a dezvoltării armonioase a elevilor cu cerințe educaționale speciale.

6.7. Exemple de activități

- orientare turistică în echipă;
- construirea unui adăpost din materiale naturale;
- amenajarea unei grădini senzoriale;
- realizarea unui hotel pentru insecte;

- jocuri de cooperare și încredere;
- proiecte de ecologizare;
- activități de explorare și investigație în natură.

Construim împreună

Echipele realizează o căsuță pentru insecte sau un mic refugiu din materiale naturale.

Fiecare elev primește o sarcină adaptată:

- adună materiale;
- sortează;
- așază;
- verifică;
- fotografiază rezultatul.

Vânătoarea de comori colaborativă

Fiecare membru al echipei primește o imagine diferită, iar rezolvarea este posibilă doar prin cooperare.

Transportul comorii

Elevii transportă împreună un obiect fără să îl scape, folosind o pânză sau o frânghie.

Activitatea dezvoltă:

- coordonarea;
- cooperarea;
- comunicarea;
- reglarea comportamentală.

Aceste experiențe dezvoltă simultan colaborarea, comunicarea, creativitatea și gândirea critică, oferind elevilor cu cerințe educaționale speciale oportunități autentice de participare, învățare și incluziune socială.

7. Gândirea critică

Gândirea critică este considerată una dintre cele mai importante competențe ale secolului XXI, fiind esențială pentru participarea activă într-o societate democratică și pentru adaptarea la un mediu caracterizat de schimbări rapide și de un volum tot mai mare de informații. Cercetători, cadre didactice, angajatori și factori de decizie din domeniul educației consideră dezvoltarea gândirii critice o prioritate majoră, deoarece aceasta contribuie la rezolvarea eficientă a problemelor, la luarea deciziilor informate și la formarea unor cetățeni capabili să analizeze și să evalueze informațiile în mod responsabil.

În contextul actual, în care elevii sunt expuși zilnic unor cantități impresionante de informații provenite din surse diverse, gândirea critică presupune capacitatea de a diferenția între fapte și opinii, de a identifica informațiile eronate sau manipulatoare și de a aprecia credibilitatea surselor utilizate. Această competență devine cu atât mai importantă cu cât dezvoltarea tehnologiilor digitale și a inteligenței artificiale facilitează accesul rapid la informație, dar și răspândirea dezinformării.

7.1. Ce este gândirea critică?

Deși literatura de specialitate propune numeroase definiții, una dintre cele mai actuale descrie gândirea critică drept **capacitatea de a evalua calitatea informațiilor disponibile și, pe baza acestei evaluări, de a decide în ce măsură acestea sunt credibile și pot fundamenta o acțiune sau o decizie** (Pasquinelli și colab., 2021).

Astfel, un elev care gândește critic nu acceptă informațiile fără analiză, ci își pune întrebări precum:

- Care este sursa informației?
- Este această sursă credibilă?
- Există dovezi care susțin afirmațiile?
- Sunt prezentate și alte puncte de vedere?
- Ce argumente susțin concluzia?
- Există informații care contrazic această afirmație?

Prin urmare, gândirea critică nu înseamnă doar a critica sau a contesta, ci presupune un proces de analiză, reflecție și argumentare bazat pe dovezi.

7.2. Gândirea critică și creativitatea

Cercetările recente evidențiază relația strânsă dintre creativitate și gândirea critică. Ambele presupun flexibilitate cognitivă, deschidere către perspective diferite și capacitatea de a imagina alternative. Dacă **creativitatea generează idei noi**, **gândirea critică le analizează, le verifică și selectează soluțiile cele mai potrivite**.

Din această perspectivă, cele două competențe nu trebuie dezvoltate separat, ci integrate în activități care solicită atât generarea, cât și evaluarea soluțiilor.

7.3. Componentele gândirii critice

Conform consensului elaborat de **American Philosophical Association** (Facione, 1990; 2011), gândirea critică este alcătuită din șase competențe fundamentale care funcționează împreună în procesul de analiză și rezolvare a problemelor. În educația specială, dezvoltarea acestor competențe trebuie realizată gradual, prin activități concrete, experiențiale și adaptate nivelului de dezvoltare al fiecărui elev.

a) Interpretarea (Interpretation)

Ce reprezintă?

Interpretarea este capacitatea de a **înțelege și atribui semnificație informațiilor, evenimentelor sau experiențelor**. Ea presupune identificarea elementelor esențiale, înțelegerea contextului și explicarea sensului observațiilor realizate.

Interpretarea este primul pas al gândirii critice, deoarece orice analiză pornește de la înțelegerea corectă a informațiilor.

Procese cognitive implicate

Elevul:

- observă;
- identifică elemente relevante;
- descrie ceea ce vede;
- stabilește asemănări și diferențe;
- recunoaște modele și relații simple.

Exemple în educația outdoor

Elevii observă două specii de copaci.

Profesorul întreabă:

- Ce observați?
- Prin ce se aseamănă?
- Prin ce diferă?

- Ce ne spune forma frunzelor?

Elevii încep să construiască sens pornind de la observațiile directe.

Adaptări pentru elevii cu CES

Se recomandă:

- utilizarea obiectelor reale;
- imagini mari și clare;
- pictograme;
- demonstrații practice;
- explorare multisenzorială;
- întrebări simple și concrete.

Rolul profesorului

Profesorul:

- orientează atenția asupra elementelor importante;
- stimulează observarea atentă;
- oferă timp suficient pentru explorare;
- încurajează descrierea experiențelor.

b) Analiza (Analysis)

Ce reprezintă?

Analiza presupune **descompunerea informațiilor în componente și identificarea relațiilor dintre acestea**.

Elevul începe să răspundă la întrebările:

- De ce?
- Cum?
- Care este cauza?
- Care este efectul?

Procese cognitive implicate

- clasificare;
- comparare;
- identificarea relațiilor;
- organizarea informațiilor;
- identificarea argumentelor.

Exemple outdoor

Elevii compară două habitate.

Analizează:

- tipul de vegetație;
- umiditatea;
- lumina;
- prezența insectelor;
- urmele animalelor.

Profesorul întreabă:

- De ce sunt plante diferite?
- Ce condiții favorizează dezvoltarea lor?

Adaptări pentru CES

- diagrame simple;
- tabele comparative;
- coduri de culori;
- sortare după criterii;
- organizatoare grafice.

Rolul profesorului

Profesorul ajută elevii să descopere relațiile dintre informații fără a oferi imediat răspunsul.

c) Inferența (Inference)

Ce reprezintă?

Inferența este capacitatea de a formula concluzii și ipoteze pe baza dovezilor disponibile.

Nu presupune ghicirea răspunsului, ci utilizarea informațiilor observate pentru a explica ceea ce nu poate fi văzut direct.

Procese cognitive implicate

- formularea ipotezelor;
- anticiparea consecințelor;
- completarea informațiilor lipsă;
- estimarea probabilităților.

Exemple outdoor

Elevii observă:

- urme în noroi;

- pene;
- crengi rupte.

Profesorul întreabă:

- Ce credeți că s-a întâmplat aici?
- Ce animal ar putea fi?
- Ce dovezi susțin răspunsul vostru?

Adaptări pentru CES

Profesorul oferă:

- variante multiple;
- imagini comparative;
- suport verbal;
- exemple concrete.

Rolul profesorului

Accentul cade pe justificarea concluziilor, nu doar pe răspunsul corect.

d) Evaluarea (Evaluation)

Ce reprezintă?

Evaluarea este capacitatea de a aprecia credibilitatea informațiilor și soliditatea argumentelor.

Elevul învață să decidă dacă o informație este:

- corectă;
- suficient argumentată;
- credibilă;
- utilă.

Procese cognitive implicate

- verificarea surselor;
- aprecierea dovezilor;
- compararea informațiilor;
- identificarea contradicțiilor.

Exemple outdoor

Elevii citesc două explicații diferite despre aceeași plantă.

Profesorul întreabă:

- Care informație pare mai sigură?

- De unde provine?
- Cum putem verifica?

Adaptări pentru CES

Se utilizează:

- exemple foarte concrete;
- comparații vizuale;
- imagini;
- observații directe.

Rolul profesorului

Profesorul dezvoltă obiceiul verificării informațiilor înainte de acceptarea lor.

e) Explicarea (Explanation)

Ce reprezintă?

Explicarea presupune prezentarea clară și argumentată a concluziilor și a modului în care acestea au fost obținute.

Nu este suficient ca elevul să găsească soluția; trebuie să poată explica raționamentul.

Procese cognitive implicate

- argumentare;
- justificare;
- organizarea ideilor;
- comunicare.

Exemple outdoor

După construirea unui adăpost pentru insecte, elevii explică:

- de ce au ales acel loc;
- ce materiale au folosit;
- de ce cred că este potrivit.

Adaptări pentru CES

Explicațiile pot fi realizate prin:

- propoziții scurte;
- imagini;
- simboluri;
- gesturi;
- dispozitive AAC;

- demonstrații practice.

Rolul profesorului

Profesorul încurajează elevii să explice:

- Cum ai ajuns la această concluzie?
- Ce te-a făcut să alegi această variantă?

f) Autoreglarea (Self-regulation)

Ce reprezintă?

Autoreglarea este cea mai complexă componentă a gândirii critice.

Ea presupune monitorizarea propriului mod de gândire și corectarea eventualelor erori.

Elevul reflectează asupra propriului proces de învățare.

Procese cognitive implicate

- autoevaluare;
- reflecție;
- monitorizare;
- corectarea strategiilor;
- flexibilitate cognitivă.

Exemple outdoor

La finalul traseului, elevii discută:

- Ce strategie a funcționat?
- Ce am face diferit?
- Ce am învățat?
- Ce a fost dificil?

Adaptări pentru CES

Reflecția poate utiliza:

- fețe emoticon;
- imagini;
- culori;
- scala satisfacției;
- propoziții incomplete;
- alegerea dintre variante.

Rolul profesorului

Profesorul nu oferă imediat soluțiile, ci stimulează reflecția prin întrebări precum:

- Ai proceda la fel data viitoare?
- Ce ai schimbat?
- De ce?

g) Cum se dezvoltă cele șase componente într-o activitate outdoor?

Exemplu: „Detectivii naturii"

Componentă	**Activitatea elevului**
Interpretare	Observă urmele și descrie ceea ce vede.
Analiză	Compară urmele și identifică asemănări și diferențe.
Inferență	Formulează ipoteze despre animalul care a trecut prin zonă.
Evaluare	Verifică dacă dovezile susțin ipoteza și compară cu alte explicații posibile.
Explicare	Prezintă colegilor concluziile și argumentele utilizate.
Autoreglare	Reflectează asupra modului în care a ajuns la concluzie și identifică ce ar putea îmbunătăți.

7.4. Implicații metodologice pentru educația specială

În cazul elevilor cu cerințe educaționale speciale, dezvoltarea gândirii critice necesită:

- sarcini gradate, adaptate nivelului de funcționare;
- experiențe concrete și multisenzoriale;
- utilizarea suporturilor vizuale și tactile;
- timp suficient pentru observare și reflecție;
- modelarea procesului de gândire de către profesor (think aloud);
- feedback descriptiv și încurajator;
- activități colaborative care stimulează argumentarea și schimbul de perspective.

Este important ca profesorul să valorizeze **procesul de gândire**, nu doar răspunsul final. În educația specială, progresul se reflectă în capacitatea elevului de a observa mai atent, de a pune întrebări, de a argumenta alegerile și de a-și adapta strategiile în funcție de experiențele trăite. Aceste competențe sunt consolidate în mod deosebit prin activități outdoor, unde situațiile autentice oferă contexte naturale pentru exersarea fiecărei componente a gândirii critice.

7.5. Gândirea critică și depășirea prejudecăților cognitive

O componentă importantă a gândirii critice este capacitatea de a depăși prejudecățile cognitive și concluziile formulate automat. Oamenii tind să utilizeze rapid soluții bazate pe experiențele anterioare, însă acestea nu sunt întotdeauna potrivite pentru situațiile noi.

Prin activități de observare, investigație și reflecție, elevii învață să:

- verifice informațiile înainte de a le accepta;
- analizeze mai multe perspective;
- își argumenteze opiniile;
- își revizuiască propriile concluzii atunci când apar dovezi noi.

Aceste procese contribuie la dezvoltarea flexibilității cognitive și a capacității de adaptare.

7.6. Evaluarea gândirii critice

Evaluarea acestei competențe este complexă și nu poate fi realizată exclusiv prin teste cu răspunsuri corecte sau greșite. Cercetările recomandă utilizarea unor metode autentice, apropiate de situațiile reale de viață.

În mediul educațional pot fi utilizate:

- studii de caz;
- rezolvarea unor probleme practice;
- proiecte;
- portofolii;
- observația sistematică;
- autoevaluarea și reflecția;
- evaluarea între colegi.

În educația specială, evaluarea urmărește în primul rând progresul individual și modul în care elevul utilizează strategiile de analiză și rezolvare a problemelor, raportat la propriul nivel de dezvoltare.

7.7. Cum poate școala să dezvolte gândirea critică?

Literatura de specialitate evidențiază mai multe direcții de intervenție.

- **Predarea explicită a strategiilor de gândire critică**

Profesorii pot modela procesele de analiză și argumentare, explicând modul în care se formulează întrebări, se verifică informațiile și se construiesc concluzii.

- **Învățarea bazată pe probleme**

Elevii sunt implicați în situații autentice care solicită identificarea și rezolvarea unor probleme reale.

- **Studiile de caz**

Analiza unor situații concrete dezvoltă capacitatea de interpretare și argumentare.

- **Hărțile conceptuale**

Organizarea vizuală a informațiilor facilitează înțelegerea relațiilor dintre concepte și dezvoltă raționamentul logic.

- **Reflecția și metacogniția**

Elevii sunt încurajați să analizeze propriul mod de gândire, să identifice strategiile utilizate și să își evalueze eficiența.

7.8. Gândirea critică în educația specială

În educația specială, dezvoltarea gândirii critice urmărește formarea unor competențe funcționale care să sprijine autonomia și participarea socială. Accentul se pune pe:

- observarea atentă a mediului;
- compararea și clasificarea obiectelor;
- identificarea relațiilor cauză–efect;
- alegerea între mai multe variante;
- justificarea deciziilor;
- rezolvarea problemelor cotidiene.

Profesorul adaptează nivelul de dificultate al sarcinilor, utilizează suporturi vizuale și oferă suficiente oportunități pentru exersarea proceselor de analiză și reflecție.

7.9. Rolul educației outdoor

Educația outdoor constituie un context ideal pentru dezvoltarea gândirii critice, deoarece natura oferă situații autentice care solicită observarea, formularea de ipoteze, testarea acestora și luarea deciziilor.

7.10. Exemple de activități:

- investigarea ecosistemelor locale;
- identificarea urmelor animalelor;
- rezolvarea unor trasee de orientare;
- analiza impactului activităților umane asupra mediului;
- clasificarea elementelor naturale după criterii stabilite;

- proiectarea unor soluții pentru protejarea mediului.

Ce observ?

Elevii compară:

- frunze;
- pietre;
- scoarță;
- flori.

Întrebări:

- Care este mai mare?
- Care este mai aspră?
- Care miroase diferit?

Unde locuiește?

Participanții potrivesc imagini cu animale și habitatele lor.

Ce alegem?

Elevii aleg obiectele necesare pentru un picnic sau o excursie și explică alegerea prin cuvinte, imagini sau gesturi.

Aceste activități stimulează simultan analiza, argumentarea, colaborarea și reflecția.

Gândirea critică reprezintă o competență-cheie pentru viața personală, școlară și profesională. Ea permite elevilor să analizeze informațiile, să ia decizii fundamentate și să rezolve probleme într-o manieră responsabilă și flexibilă. În educația specială, această competență contribuie la dezvoltarea autonomiei și a participării sociale, iar educația outdoor oferă contexte autentice și accesibile pentru exersarea sa. Prin activități bazate pe explorare, investigație și reflecție, profesorii pot transforma învățarea într-un proces activ, în care fiecare elev își dezvoltă capacitatea de a înțelege, analiza și interpreta lumea din jur.

8. Adaptări metodologice

În educația specială, dezvoltarea celor 4C presupune adaptarea permanentă a activităților la profilul funcțional al elevilor.

8.1. Adaptarea sarcinilor

Profesorul:

- fragmentează activitățile în pași mici;
- oferă modele de lucru;
- utilizează exemple concrete;
- repetă instrucțiunile;
- verifică înțelegerea.

8.2. Adaptarea comunicării

Se recomandă utilizarea:

- pictogramelor;
- fotografiilor;
- limbajului simplu;
- comunicării augmentative și alternative;
- demonstrației practice.

8.3. Adaptarea mediului

Activitățile trebuie desfășurate în spații:

- sigure;
- accesibile;
- lipsite de stimuli perturbatori excesivi;
- organizate predictibil.

8.4. Adaptarea evaluării

Evaluarea urmărește progresul individual și nivelul de participare.

Se apreciază:

- inițiativa;
- implicarea;
- cooperarea;
- autonomia;

- comunicarea;
- transferul competențelor în situații cotidiene.

8.5. Recomandări metodologice pentru profesorii din învățământul special

- Planificați activități cu obiective funcționale și relevante pentru viața cotidiană.
- Valorificați interesele și punctele forte ale fiecărui elev ca punct de plecare în învățare.
- Asigurați rutine clare și predictibile, menținând totodată flexibilitatea necesară adaptării la nevoile individuale.
- Utilizați suporturi vizuale, tactile și senzoriale pentru a facilita înțelegerea și implicarea.
- Organizați echipe eterogene, în care elevii să își poată completa reciproc competențele și să exerseze comportamente prosociale.
- Colaborați cu profesorii de sprijin, terapeuții și familiile pentru a asigura continuitatea strategiilor educaționale.
- Încurajați reflecția asupra experiențelor trăite și transferul competențelor dobândite în contexte școlare, familiale și comunitare.
- Evaluați progresul prin raportare la nivelul inițial al fiecărui elev, punând accent pe autonomie, participare și dezvoltarea competențelor funcționale.

9. Concluzii

În educația specială, activitățile outdoor reprezintă un context autentic pentru dezvoltarea celor **4C**, deoarece permit învățarea prin experiență, implicarea activă și adaptarea la ritmul fiecărui elev. Creativitatea, comunicarea, colaborarea și gândirea critică devin competențe funcționale atunci când sunt exersate în situații concrete, cu sprijin diferențiat și într-un mediu incluziv. Astfel, educația outdoor contribuie nu doar la atingerea obiectivelor curriculare, ci și la dezvoltarea autonomiei, a participării sociale și a calității vieții elevilor cu cerințe educaționale speciale.

10. Bibliografie

Abrami, P. C., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Waddington, D. I., Wade, C. A., & Persson, T. (2015). *Strategies for teaching students to think critically: A meta-analysis*. *Review of Educational Research, 85*(2), 275–314.

Ainscow, M. (2020). *Promoting Inclusion and Equity in Education: Lessons from International Experiences*. Routledge.

Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context*. Westview Press.

Ananiadou, K., & Claro, M. (2009). *21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries*. OECD Education Working Papers No. 41. OECD Publishing.

Battelle for Kids. (2019). *Framework for 21st Century Learning Definitions*.

Beames, S., Higgins, P., & Nicol, R. (2012). *Learning Outside the Classroom: Theory and Guidelines for Practice*. Routledge.

Bellaera, L., Weinstein-Jones, Y., Ilie, S., & Baker, S. T. (2021). Measuring critical thinking: An overview. *Thinking Skills and Creativity, 41*, 100856.

Bloom, B. S. (Ed.). (1956). *Taxonomy of Educational Objectives. Handbook I: Cognitive Domain*. David McKay.

Brookfield, S. D. (2012). *Teaching for Critical Thinking*. Jossey-Bass.

Care, E., Kim, H., Vista, A., & Anderson, K. (2018). *Education System Alignment for 21st Century Skills: Focus on Assessment*. Brookings Institution.

Corazza, G. E. (2016). Potential originality and effectiveness: The dynamic definition of creativity. *Creativity Research Journal, 28*(3), 258–267.

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.

Facione, P. A. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction (The Delphi Report)*. American Philosophical Association.

Facione, P. A. (2011). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Insight Assessment.

Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal, 37*(5), 813–828.

Gilbertson, K., Bates, T., McLaughlin, T., & Ewert, A. (2006). *Outdoor Education: Methods and Strategies*. Human Kinetics.

Glăveanu, V. P. (2014). *Distributed Creativity: Thinking Outside the Box of the Creative Individual*. Springer.

Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.

Hattie, J. (2012). *Visible Learning for Teachers*. Routledge.

Houdé, O., & Borst, G. (2014). *Le cerveau et les apprentissages*. Nathan.

Jackson, D. (2014). Business graduate performance in oral communication skills and strategies for improvement. *The International Journal of Management Education, 12*(1), 22–34.

Keller, J. M. (1987). Development and use of the ARCS model of instructional design. *Journal of Instructional Development, 10*(3), 2–10.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall.

Lamri, J., & Lubart, T. (2021). *Soft Skills: The New Intelligence*. Dunod.

Louv, R. (2008). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Algonquin Books.

Lubart, T. (2017). The 7Cs of creativity. În J. C. Kaufman & R. J. Sternberg (Eds.), *The Cambridge Handbook of Creativity* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Lubart, T., & Thornhill-Miller, B. (2019). Creativity: An overview. În J. C. Kaufman & R. J. Sternberg (Eds.), *The Cambridge Handbook of Creativity* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Lucas, B., & Claxton, G. (2009). *Wider Skills for Learning: What Are They, How Can They Be Cultivated, How Could They Be Measured and Why Are They Important for Innovation?* NESTA.

Marzano, R. J., & Heflebower, T. (2012). *Teaching & Assessing 21st Century Skills*. Marzano Research Laboratory.

Mitchell, D. (2015). *What Really Works in Special and Inclusive Education* (2nd ed.). Routledge.

National Education Association. (2011). *Preparing 21st Century Students for a Global Society: An Educator's Guide to the "Four Cs".*

OECD. (2017). *PISA 2015 Results (Volume V): Collaborative Problem Solving*. OECD Publishing.

OECD. (2019a). *PISA 2022 Creative Thinking Framework*. OECD Publishing.

OECD. (2019b). *OECD Learning Compass 2030*. OECD Publishing.

OECD. (2020). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. OECD Publishing.

OECD. (2021). *Beyond Academic Learning: First Results from the Survey of Social and Emotional Skills*. OECD Publishing.

Pasquinelli, E., Farina, M., Bedel, A., & Casati, R. (2021). Naturalizing critical thinking: Consequences for education, blueprint for future research. *Inquiry, 64*(2), 147–175.

Paul, R., & Elder, L. (2006). *Critical Thinking: The Nature of Critical and Creative Thought*. Foundation for Critical Thinking.

Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. Basic Books.

Priest, S., & Gass, M. (2018). *Effective Leadership in Adventure Programming* (3rd ed.). Human Kinetics.

Schleicher, A. (2018). *World Class: How to Build a 21st-Century School System*. OECD Publishing.

Thornhill-Miller, B., Camarda, A., Mercer, S., et al. (2023). The 4Cs Framework of twenty-first century skills: Implications for educational systems. *Journal of Intelligence, 11*(3), 54.

UNESCO. (2020). *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education – All Means All*. UNESCO Publishing.

UNESCO. (2021). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. UNESCO Publishing.

Vincent-Lancrin, S., González-Sancho, C., Bouckaert, M., de Luca, F., Fernández-Barrerra, M., Jacotin, G., Urgel, J., & Vidal, Q. (2019). *Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What It Means in School*. OECD Publishing.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Waite, S. (Ed.). (2017). *Children Learning Outside the Classroom: From Birth to Eleven* (2nd ed.). Sage.

World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report 2020*. World Economic Forum.

World Health Organization. (2010). *Framework for Action on Interprofessional Education and Collaborative Practice*. WHO Press.

11. ANEXE

Fișă de observare adaptată

Indicator	Întotdeauna	Uneori	Cu sprijin	Nu încă
Participă la activitate	□	□	□	□
Exprimă preferințe	□	□	□	□
Comunică cu colegii	□	□	□	□
Respectă reguli simple	□	□	□	□
Cooperează în echipă	□	□	□	□
Propune soluții	□	□	□	□
Solicită ajutor adecvat	□	□	□	□
Finalizează sarcina	□	□	□	□

Reflecția după activitate

Reflecția trebuie adaptată nivelului de dezvoltare al elevilor și poate utiliza suporturi vizuale sau tactile.

Exemple:

- Aleg imaginea care arată cum m-am simțit.
- Arăt activitatea care mi-a plăcut cel mai mult.
- Aleg culoarea care descrie experiența mea.
- Completez propoziția: „Astăzi am reușit să…".
- Spun sau arăt ce aș dori să fac data viitoare.

PLAN DE LECȚIE

Titlu : „Natura – spațiu de dezvoltare a competențelor 4C"

Context : activitate demonstrativa de diseminare din cadrul PROIECTULUI DE ACREDITARE ERASMUS+ 2022-1-RO01-KA120-SCH-000111510 ce s-a desfășurat în perioada 06.04.2026-10.04.2026, în Croația,Dubrovnik.

Grup țintă: elevi cu cerințe educaționale speciale ai C.Ș.E.I. PAUL POPESCU NEVEANU

Durata : 45 minute

Locul desfășurării : curtea școlii

Forma de organizare : frontal, pe grupe

Cadre didactice :

Ivănescu Gabriela Ruxandra , Rădulescu Carmen Adina , Marcu Grațiela Alina

- Competențe generale

1. Dezvoltarea abilităților de relaționare și integrare socială
2. Dezvoltarea capacității de comunicare verbală și nonverbală
3. Formarea comportamentelor de cooperare și lucru în echipă
4. Stimularea gândirii critice și creative în contexte reale

- Competențe specifice

1.1. Identificarea elementelor din mediul natural folosind simțurile

1.2. Exprimarea ideilor simple despre mediul înconjurător

2.1. Participarea la dialoguri simple în contexte cunoscute

2.2. Utilizarea limbajului verbal și nonverbal pentru transmiterea mesajelor

3.1. Colaborarea în realizarea unor sarcini simple de grup

4.1. Formularea de răspunsuri la întrebări de tip „de ce" și „cum"

4.2. Realizarea unor produse creative utilizând materiale din natură

- Obiective operaționale

La finalul activității, elevii vor fi capabili:

- O1: să recunoască și să denumească cel puțin 2 elemente din natură
- O2: să participe la o activitate de grup respectând reguli simple
- O3: să creeze un produs simplu folosind materiale naturale
- O4: să răspundă la întrebări ghidate despre mediul înconjurător
- O5: să comunice idei și emoții în cadrul grupului
- O6: să coopereze cu colegii pentru realizarea unei sarcini comune

➢ Strategii didactice

Metode și procedee:

- conversația euristică
- explicația adaptată
- brainstorming
- învățarea prin descoperire
- jocul didactic
- problematizarea
- demonstrația

Mijloace de învățământ:

- materiale din natură (frunze, crenguțe, pietre, flori)
- imagini suport
- fișe simple (opțional)
- coșuri pentru colectare

Forme de organizare:

- frontal
- pe grupe mici
- individual

Strategii de adaptare pentru CES:

- utilizarea unui limbaj simplu și clar
- oferirea de exemple concrete
- sprijin individualizat
- sarcini diferențiate
- feedback pozitiv constant
- utilizarea suportului vizual și tactil

➢ Modalități de evaluare

- observarea sistematică
- evaluarea produselor realizate
- răspunsuri orale
- autoevaluare (ex: „Ce mi-a plăcut?")

➢ Dimensiunea Erasmus+

- promovarea incluziunii

- învățare experiențială în natură
- dezvoltarea competențelor secolului XXI (4C)
- colaborare între cadre didactice

➢ Desfășurarea activității

Etapa	Timp	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor	Metode	Evaluare
Moment organizatoric	5 min	Creează climat pozitiv, verifică prezența	Se pregătesc	conversația	observare
Captarea atenției	5 min	Prezintă obiecte din natură, pune întrebări	Răspund, explorează	brainstorming	răspunsuri
Anunțarea temei și obiectivelor	3 min	Explică scopul activității	Ascultă	explicația	înțelegere
Activitatea 1 – Creativitate	12 min	Explică sarcina: realizarea unui colaj natural	Creează în grup	descoperire	produs
Activitatea 2 – Gândire critică	10 min	Pune întrebări (De ce cad frunzele? etc.)	Răspund și analizează	problematizare	răspunsuri
Activitatea 3 – Comunicare	8 min	Invită elevii să prezinte	Prezintă creațiile	prezentare	feedback
Activitatea 4 – Colaborare	7 min	Organizează joc de echipă	Colaborează	joc didactic	implicare
Evaluare finală	5 min	Pune întrebări de reflecție	Răspund	conversația	autoevaluare
Încheiere	3 min	Aprecieri și concluzii	Participă	discuție	participare

CENTRUL ȘCOLAR PENTRU EDUCAȚIE INCLUZIVĂ
"Paul Popescu Neveanu"
Timișoara, str. Titu Maiorescu 2-6
Tel./Fax: +40256224663, e-mail p_neveanu@yahoo.com
Web site: ppneveanutm.ro

PROIECT DE ACTIVITATE DIDACTICĂ

- **Propunător:** Prof. Rădulescu Carmen Adina
- **Data:** 21.04.2026
- **Clasa:** a VI-a C, DMS
- **Disciplina:** Terapii specifice și programe de intervenție
- **Subiectul activităţii:** „Jocul Exploratorilor (cei 4C în natură)"
- **Aria curriculară:** Terapii specifice și compensare
- **Tipul activității:** corectiv-terapeutică (desfășurată în spațiul outdoor / parcul școlii)
- **Forma de organizare:** Frontal
- **Durata activităţii:** 45 minute

Competenţe generale:

1. Formarea capacității de interacțiune, explorare și cunoaștere a mediului extern
2. Operarea cu proprietățile obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător prin intermediul experiențelor senzoriale și a proceselor cognitive

Competenţe specifice:

- Dezvoltarea sensibilității senzoriale și a capacității de autoreglare prin contactul cu natura
- Descrierea proprietăților obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător
- Aplicarea adecvată a schemelor senzorio-motorii în activități practice diverse

Obiective operaţionale:

- **O1** – să răspundă la întrebări simple folosind propoziții scurte (cu sprijin);
- **O2** – să denumească elementele naturale prezentate pe cartonașe (frunză, floare, piatră, iarbă);
- **O3** – să colaboreze cu un coleg (în perechi) pentru a îndeplini o sarcină de mișcare sau colectare;
- **O4** – să potrivească obiectul natural găsit în parc cu imaginea/simbolul corespunzător de pe panou;
- **O5**– să practice un exercițiu simplu de respirație (tehnica „Mirosim o floare, stingem o lumânare") pentru reducerea stărilor de agitație;
- **O6** – să coloreze elementul natural preferat pe fișa de lucru primită.

Strategii didactice: algoritmice

Metode şi procedee didactice: jocul didactic, conversaţia, demonstraţia, explicaţia, exerciţiul, imitarea, expunerea;

Mijloace şi procedee didactice: Panou tactil și vizual, cartonașe cu imagini reale și simboluri (PCSA), jetoane cu texturi diferite, coșulețe pentru colectare, fișe de lucru simplificate cu contur îngroșat, creioane colorate groase.

Material bibliografic:

- Educativ, distractiv, interactiv-Editura Infomedia, Bucuresti.
- Suport de curs: *The 4Cs in Nature: Boosting Creativity, Critical Thinking, Communication, and Collaboration*, Dubrovnik, 2026

DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚII

Momentele activităţii	Ob.	Conținutul activității didactice	Metode/ procedee	Mijloace	Forme de org.	Evaluare Instrumente și indicatori
Moment organizatoric		Se asigură condiţiile optime desfăşurării activităţii: plasarea organizată a copilului în spaţiul educaţional amenajat sugestiv: elevii se așazăalături de psihopedagog în cerc pe iarbă. Se execută un exercițiu scurt de relaxare senzorială (ascultăm sunetele naturii cu ochii închiși timp de 1 minut) pentru captarea liniștii emoționale.	Exercițiul de relaxare, Observația	-	Frontal	Observarea comportamentului nonverbal al copilului
Reactualizarea cunoştinţelor	**O1**	Psihopedagogul pune întrebări simple despre natură și stări: Cum este vremea astăzi? Este cald sau frig? Cum ne simțim când suntem afară, în parc? Ne simțim bucuroși? Răspunsurile vor fi exprimate în propoziții scurte.	Conversaţia	-	Frontal	Observarea comportamentului nonverbal al copilului Enunțare clară, în propoziții scurte și accesibile.
Captarea atenţiei	**O1** **O2**	Elevii sunt întrebați ce simt când ating iarba sau pământul. Profesorul scoate din	Conversația tactilă,	Săculeț cu obiecte reale	Frontal	Activitate polisenzorială (vizuală

Momentele activităţii	Ob.	Conținutul activității didactice	Metode/ procedee	Mijloace	Forme de org.	Evaluare Instrumente și indicatori
		„Săculețul Fermecat" o piatră , o crenguță și o frunză moale. Elevii le ating pe rând. Toate acestea sunt comori ale naturii.	Observarea			și tactilă).
Anunţarea temei şi a obiectivelor		Astăzi la ora de Stimulare polisenzorială vom fi „Exploratori în Natură". Vom învăța să căutăm elemente din natură, să le recunoaștem, să le potrivim și să împărtășim informațiile obținute cu un coleg.	Explicaţia	-	Frontal	
Dirijarea învăţării	**O1 O2 O3 O4**	**Joc didactic: POTRIVEȘTE COMORILE NATURII!** Profesorul așează pe panou imagini mari cu mediul natural (iarbă, copac, sol). Fiecare copil primește pe rând un cartonaș/jeton cu un simbol (ex: o frunză). Elevii caută în parc o frunză reală, o aduc la panou, o denumesc și o potrivesc lângă imaginea corespunzătoare. Procedează la fel cu	Joc didactic, Observarea dirijată, Exerciţiul	Panou cu arici, Cartonașe cu simboluri, Coșulețe, Elemente naturale	În perechi / Frontal	Fiecare copil este valorizat; se fragmentează sarcinile.

Momentele activităţii	Ob.	Conținutul activității didactice	Metode/ procedee	Mijloace	Forme de org.	Evaluare Instrumente și indicatori
		celelalte simboluri de pe panou. Fiecare elev prezintă obiectele găsite: le denumește și spune o caracteristică despre ele. Răspunsurile și comportamentul de colaborare sunt dirijate și încurajate permanent de profesor.				
Asigurarea feed-back-ului	**O5 O6**	**Activitate de relaxare și fixare:** După efortul din joc, elevii fac exercițiul de respirație „Mirosim floarea / Stingem lumânarea". Integrarea elementelor de mindfulness.Apoi, primesc o fișă de lucru simplificată (contur gros) în care trebuie să coloreze doar elementele pe care l-au găsit în natură în timpul jocului.	Explicaţia, Exercițiul grafic	Fişe de lucru adaptate, Creioane colorate groase	Individual / Frontal	Observarea comportamentului nonverbal al copilului
Încheierea activităţii		Se fac aprecieri pozitive și recompense vizuale/tactile referitoare la efortul și colaborarea elevilor. Are loc o premiere simbolică: fiecare primește o medalie de	Conversaţia, Recompensare pozitivă	Stickere/ Medalii simbolice	Frontal	Fiecare copil este valorizat; Sprijină dezvoltarea stimei de sine și a rezilienței

Momentele activităţii	Ob.	Conținutul activității didactice	Metode/ procedee	Mijloace	Forme de org.	Evaluare Instrumente și indicatori
		lut sau un sticker cu „Explorator Curajos al Naturii".				emoționale.

CENTRUL ȘCOLAR PENTRU EDUCAȚIE INCLUZIVĂ
"Paul Popescu Neveanu"
Timișoara, str. Titu Maiorescu 2-6
Tel./Fax: +40256224663, e-mail p_neveanu@yahoo.com
Web site: ppneveanutm.ro

Proiect de lecție

***Activitate de diseminare și transfer de rezultate organizată ca urmare a participării la cursul de formare Erasmus+ „The 4Cs Outdoors – Enhancing Creativity, Critical Thinking, Communication and Collaboration in Nature"**, în cadrul proiectului **Erasmus+ nr. 2025-1-RO01-KA121-SCH-000325857**.*

C.S.E.I. „Paul Popescu Neveanu"

Data: 24.04.2026

Cadre didactice: prof. Ivănescu Gabriela

Clase: a VII-a A (5 elevi)

Aria curriculară: Matematică și științe ale naturii

Disciplina: Explorarea mediului înconjurător

Tema lecției: Apa – resursă vitală pentru viață

Tipul lecției: Consolidare de priceperi și deprinderi

Competențe generale:

- Dezvoltarea capacităților de observare și explorare a fenomenelor din mediul înconjurător.
- Rezolvarea unor situații-problemă din viața cotidiană.
- Manifestarea unui comportament responsabil față de mediul înconjurător.

Competențe specifice:

- identificarea rolului apei în natură și în viața organismelor;
- analizarea modalităților de protejare și utilizare responsabilă a apei;
- cooperarea în rezolvarea unor sarcini practice;

- exprimarea opiniilor și argumentarea acestora în contexte reale de învățare.

Obiective operaționale:

La sfârșitul activității elevii vor fi capabili:

O1 – să identifice minimum trei utilizări ale apei în viața de zi cu zi;

O2 – să observe și să descrie elemente naturale care depind de apă;

O3 – să colaboreze cu colegii pentru rezolvarea unei sarcini outdoor;

O4 – să comunice propriile observații folosind propoziții simple și corecte;

O5 – să propună minimum două modalități de economisire și protejare a apei;

O6 – să manifeste comportamente responsabile față de mediul înconjurător.

Competențele 4C vizate

Creativitate

- găsirea unor soluții pentru economisirea apei;
- realizarea unui poster natural ("Apa în viața noastră") folosind materiale din natură.

Gândire critică

- identificarea situațiilor în care apa este risipită;
- argumentarea alegerilor făcute;
- rezolvarea unor situații-problemă.

Comunicare

- exprimarea observațiilor;
- ascultarea activă;

- prezentarea concluziilor echipei.

Colaborare

- repartizarea rolurilor;
- cooperarea în cadrul echipei;
- luarea deciziilor împreună.

Strategia didactică:

Metode didactice: conversația, explicația, demonstrația, exercițiul, observația dirijată, învățarea prin descoperire, jocul didactic, turul galeriei, brainstorming, metoda RAI

Modul de organizare: frontal, colectiv, individual, perechi, echipe

Mijloace de învățare: fișe de observare, imagini laminate, recipiente transparente, pahare gradate, pulverizator cu apă, cartonașe, clipboard, creioane, materiale naturale (frunze, pietre, bețe, flori)

Forme de organizare: frontal, individual, colectiv

Evaluare: observarea sistematică a comportamentelor elevilor, chestionare orale, feedback și aprecieri

Timp: 45 minute

Bibliografie:

Programe școlare învățământ special, 2021. https://rocnee.eu/sites/default/files/2021/curriculum/Programe-scolare-invatamantspecial_OME_3702_2021.pdf

GHERGUȚ, A. (2023). Psihopedagogie specială. Fundamente teoretice și perspective practice (ediția IV-a revăzută și adăugită).

Ilie, M.D. (2005). Elemente de pedagogie generală, teoria curriculum-ului și teoria instruirii. Timișoara: Editura Mirton.

Iucu, R. (2000). Managementul și gestiunea clasei de elevi: fundamente teoretico-metodologice. Polirom.

Etapele lecției	Ob. Op.	Conținutul lecției	Strategia didactică					Evaluare
			Metode	Mijloace	C	G	I	
1. Organizarea activității *2 min*		Profesorul pregătește materialele și stabilește regulile activității outdoor privind siguranța, colaborarea și respectarea mediului. Pregătirea materialelor didactice și a mijloacelor necesare desfășurării lecției. Asigurarea unui climat educațional favorabil desfășurării activității în condiții optime.	Conversația		X			
2. Captarea atenției *5 min*		Elevii primesc câte un recipient transparent cu apă. Profesorul întreabă: • Ce observați? • Cum ar fi viața fără apă? • Cine are nevoie de apă? Se realizează un brainstorming.	Conversația, explicația, observația dirijată brainstorming	recipiente transparente	X		X	Observarea sistematică a comportamentelor elevilor Chestionarea orală
3. Anunțarea temei și obiectivelor		Profesorul prezintă tema: **„Apa – resursă vitală pentru viață"** Se explică faptul că activitatea se desfășoară în	Conversația		X			

lecției *1 min*		natură și urmărește dezvoltarea celor **4C**: • creativitate • comunicare • colaborare • gândire critică.						
4. Reactualizarea cunoștințelor anterioare *10 min*	O1 O2 O3	Joc outdoor: „Găsește dovezi" Elevii caută în curtea școlii exemple de: • plante care au nevoie de apă; • animale sau insecte dependente de apă; • locuri unde apa poate lipsi. Discuție: • De ce este importantă apa? • Cine depinde de apă?	conversația, explicația, demonstrația, exercițiul, observația dirijată, învățarea prin descoperire, jocul didactic	materiale naturale (frunze, pietre, bețe, flori)	X		X	
5. Desfășurarea activității *15 min*	O3	Activitatea 1 Misiunea echipelor Fiecare echipă primește un plic cu o situație. Exemple: • Robinetul curge continuu. • Un copil spală bicicleta cu furtunul.	conversația, explicația, demonstrația, exercițiul, observația dirijată,	fișe de observare, imagini laminate, recipiente transparente, pahare gradate, pulverizator cu	X	X		Observarea sistematică a comportamentelor elevilor Chestionarea orală

		• Se udă florile la prânz. • Se aruncă deșeuri într-un râu. Elevii discută și răspund: • Care este problema? • Ce consecințe apar? • Cum putem rezolva situația? Aici sunt dezvoltate: ✓ gândirea critică ✓ colaborarea ✓ comunicarea Activitatea 2 Poster natural – Apa în viața noastră Fiecare echipă realizează pe sol un poster folosind: • pietre; • frunze; • bețe; • flori. Tema:	învățarea prin descoperire, jocul didactic, turul galeriei, brainstorming, metoda RAI	apă, cartonașe, clipboard, creioane, materiale naturale (frunze, pietre, bețe, flori)				

		„Apa înseamnă viață." Elevii explică alegerea elementelor. Se dezvoltă: • creativitatea; • exprimarea verbală; • colaborarea.						
6. Fixarea cunoștințelor *5 min*	O4 O5 O6	**Joc RAI** Profesorul aruncă mingea. Exemple de întrebări: • Spune un mod de economisire a apei. • De ce au nevoie plantele de apă? • Ce se întâmplă dacă poluăm râurile? • Cum putem proteja apa?	metoda RAI			X		
7. Încheierea activității *2 min*		Elevii vor fi apreciați și se va evidenția modul de lucru al fiecăruia dintre ei, atât individual, cât și la nivelul colectivului.	Conversația		X			Feedback și aprecieri

CENTRUL ȘCOLAR PENTRU EDUCAȚIE INCLUZIVĂ
"Paul Popescu Neveanu"
Timișoara, str. Titu Maiorescu 2-6
Tel./Fax: +40256224663, e-mail p_neveanu@yahoo.com
Web site: ppneveanutm.ro

PROIECT DE ACTIVITATE

Clasa: I A
Durata: 45 minute
Profesor: Marcu Gratiela Alina
Aria curriculară: Consiliere și orientare
Context : activitate demonstrativa de diseminare din cadrul PROIECTULUI DE ACREDITARE ERASMUS+ 2022-1-RO01-KA120-SCH-000111510 ce s-a desfășurat în perioada 06.04.2026-10.04.2026, în Croația,Dubrovnik.
Disciplina : Consiliere și dezvoltare personală

Tema : „DESCOPERIM NATURA CU SIMȚURILE"

Contextul lecției

Lecția se înscrie în aria Consiliere si orientare și urmărește formarea unor comportamente de explorare activă a mediului înconjurător prin utilizarea simțurilor. Elevii din clasa I „A„ se află într-o etapă de dezvoltare în care învățarea prin experiență directă este esențială, iar activitățile senzoriale contribuie semnificativ la dezvoltarea limbajului, a atenției și a relaționării sociale. Tema propusă valorifică curiozitatea naturală a copiilor și încurajează exprimarea emoțiilor și preferințelor personale.

Competențe generale și specifice

- Explorarea mediului înconjurător prin utilizarea simțurilor
- Exprimarea unor trăiri și emoții în contexte variate
- Manifestarea comportamentelor de cooperare în activități simple

Obiective operaționale

La finalul lecției, elevii vor fi capabili:

- **O1:** să recunoască și să denumească cel puțin trei elemente din natură (frunză, piatră, floare etc.)
- **O2:** să descrie obiecte utilizând minimum două simțuri (tactil și vizual)
- **O3:** să participe activ la activități în perechi, respectând reguli simple
- **O4:** să exprime preferințe personale utilizând enunțuri simple („Îmi place… pentru că…")

Strategii didactice

Metode și procedee: conversația euristică, demonstrația, explorarea senzorială, jocul didactic , învățarea prin descoperire

Forme de organizare: frontal, individual, pe perechi

Mijloace didactice: cutie senzorială, elemente naturale (frunze, pietre, flori), imagini suport, cartonașe cu simboluri

Desfășurarea lecției

Etapa lecției	Durata	Descrierea activității
Momentul organizatoric	5 min	Organizarea elevilor în semicerc pentru a facilita interacțiunea. Verificarea materialelor și stabilirea regulilor: așteptarea rândului, ascultarea colegilor, manipularea atentă a obiectelor. Se creează un climat de siguranță și cooperare.
Captarea atenției	5 min	Prezentarea poveștii „Zâna Naturii și cutia magică". Elevii formulează ipoteze despre obiectele din cutie fără a le vedea. Se stimulează curiozitatea și implicarea activă.
Anunțarea temei și a obiectivelor	2 min	Profesorul comunică scopul: explorarea naturii prin simțuri (atingere, observare, exprimare). Limbaj adaptat vârstei elevilor.
Dirijarea învățării	20 min	**Activitatea 1:** Explorare tactilă a obiectelor și descriere senzorială. **Activitatea 2:** Observarea obiectelor și asocierea cu imagini. **Activitatea 3:** Joc didactic „Ghicește obiectul" în perechi, bazat pe descriere și identificare.
Fixarea cunoștințelor	8 min	Discuție ghidată despre experiență: preferințe și caracteristici ale obiectelor. Elevii formulează propoziții simple pentru dezvoltarea exprimării orale.
Evaluarea	5 min	Observarea comportamentului elevilor. Aprecieri verbale și recompense simbolice. Accent pe participare, progres și utilizarea limbajului senzorial.

Bibliografie

- Cerghit, I., *Metode de învățământ*, Editura Didactică și Pedagogică
- Cucoș, C., *Pedagogie*, Editura Polirom
- Piaget, J., *Psihologia copilului*, Editura Cartier
- Suporturi educaționale Erasmus+ privind învățarea experiențială și incluzivă
- Curs de formare profesională Erasmus+ (KA120-SCH-000111510), finanțat de Uniunea Europeană – utilizarea metodelor interactive și a învățării senzoriale în ciclul primar